

त्रि-बोधिरस

त्रि-बोधिरस (Tri-Bodhirash) बौद्ध मासिक पत्रिका

वर्ष १, अंक १०, माघ पूर्णिमा

बु.सं. २५६२, ने.सं. ११३९, वि.सं. २०७५, 2019 A. D. Jan./Feb.

बुद्धरस

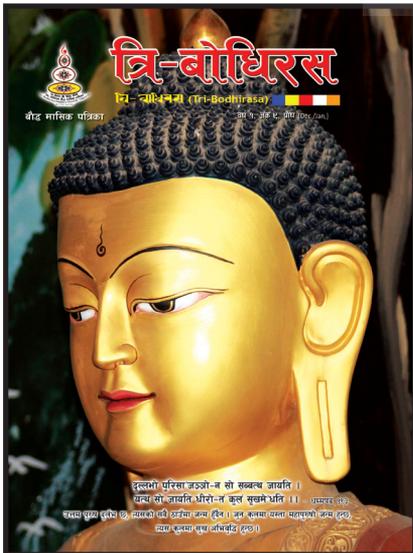
पेमतो जायती सोको-पेमतो जायती भयं ।
पेमतो विष्णमुत्तस्स-नतिय सोको कुतो भयं ? ॥

k\]daf6zf\]spTkGgx'G5,k\]daf6eo
pTkGgx'G5,k\]daf6d'Qmx'g\]nfO\]zf\]s
x'Fb\]g, eo sxfFaf6 cfpF5 <

मतानां शोक उत्पन्न जुइ, मतानां भय उत्पन्न
जुइ, मतानां मुक्त जुम्हासित शोक जुइमखु, भय
गनं वइ ?

From affection springs grief, from
affection springs fear. For him who
is wholly free from affection there
is no grief, whence then fear?

धम्मपद : २१३

गत अंक

विषयसूची

महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश	
✍ महाशी सयादो महास्थविर	३
विपश्यना भावना सम्बन्धी व्यवहारिक निर्देशन	
✍ सयादो ऊ. पण्डिताभिवंश	५
वर्तमान नेपाली बुद्धधर्म स्थिति	
✍ डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर	८
अङ्गुत्तरनिकाय	
✍ भिक्षु बोधिसेन महास्थविर	११
मिलिन्द प्रश्न	१४
सारिपुत्रस्थविरया खँ	
✍ भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर	१६
जातक बाखँ	
✍ दुण्डवहादुर बज्राचार्य	२२
The Ten Armies of Māra	27
शासनिक गतिविधि	२५
कला/साहित्य	
मरणानुस्सति भावना	
✍ भिक्षु विमलो	२५
चिवरया छ पुलुई	
✍ प्रदीप रत्न शाक्य	२६

त्रि-बोधिरस त्रि-बोधिनी बौद्ध मासिक पत्रिका

धम्मामुशासक
उपसंघनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
'अगमहापण्डित, अगमहासद्विजोतिषधज'

सल्लाहकार
भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर
भिक्षु भद्रिय महास्थविर
भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविर

सम्पादक
भिक्षु विमलो स्थविर
मो. ९८४११९८३८३

विशेष सहयोगीहरू
भिक्षु चन्द्रिमो
भिक्षु रेवतो

आर्थिक व्यवस्थापक/प्रायोजक
कपिल शाक्य
प्रविता शाक्य
सितापाइला, काठमाडौं
मो. ९८५१०६१९७५

विज्ञापन व्यवस्थापक
कृष्ण गोविन्द महर्जन
मो. ९८५११७२३९५

वितरण व्यवस्थापक
रामकृष्ण महर्जन
मो. ९८४१९३४४९४

वितरकहरू
गौतम तुलाधर
कृष्ण प्रताप महर्जन
जमुना महर्जन
सनम महर्जन

सेटिङ्ग/मुद्रण
आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस
ग्वाको, ललितपुर, फोन: ५५३०५२२

मूल व्यवस्थापन
श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार
सिद्धिपुर, महालक्ष्मी नगरपालिका-६

प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र
सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८१४९५
E-mail: pashavimalo@gmail.com
tribodhirasa@gmail.com

सम्पादकीय .....

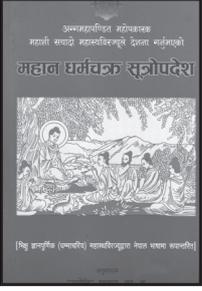
शील, समाधि, प्रज्ञा / परियत्ति, प्रतिपत्ति, प्रतिवेध बुद्ध शासनमा श्रद्धा-आस्था राखी अभ्यास आचरण गरी बुद्ध शिक्षालाई आ-आफ्नो जीवनमा धारणा-पालनाले सम्पूर्ण दुःखबाट मुक्त भई भवचक्रबाट सधैंको लागि छुटकारा पाउन सकिन्छ । मनुष्य-देव ब्रम्हहरूको सम्म सम्पूर्ण दुःखबाट छुटकारा दिलाउने एउटै बाटो एउटै मार्ग भगवान बुद्धले चार असंख्य १ लाख कल्पसम्म १० पारमिता १० उपपारमिता १० परमत्यपारमिता गरि जम्मा ३० पारमिता सम्पन्न गरि मध्यम मार्गको रूपमा प्रतिपादित आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग नै हो । यो मध्यम मार्ग बुद्धशासन भित्र रहेकोले दुःखबाट छुटकारा पाउन चाहने हर कोही मनुष्य देव ब्रम्हहरूले त्यही मध्यम मार्गमा पाइला चाली मात्र सम्भव हुन्छ । त्यसैले दुःखबाट सधैंको लागि छुटकाराको लागि आजैबाट मध्यम मार्गको अभ्यास गरौं ।

मध्यम मार्गको सही अभ्यासको लागि सही शरण जान सक्नुपर्छ । सहि शरण पछि सहि अभ्यास, सहि अभ्यास पछि सहि दर्शन, सहि दर्शनपछि सहि त्याग, सहि त्याग पछि सहि फल पाउनुपर्छ । यही शरण, अभ्यास, दर्शन, त्याग र फल विषयमा सम्यक दृष्टि हुनु जरुरी हुन्छ ।

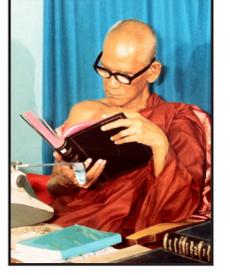
मनुष्य, देव, ब्रम्ह जोकोही जो दुःखबाट मुक्त हुने चाहना राख्छ त्यसले सर्वप्रथम सहि शरण जानुपर्छ । त्यो सहि शरण सम्यक शरण भनेकै ९ गुणले सम्पन्न बुद्ध, ६ गुणले सम्पन्न धर्म र ९ गुणले सम्पन्न संघलाई त्रि-रत्न शरण भनिन्छ । बुद्ध धर्म संघ भन्नाले जागृत भैसकेका, कुनै लोभ द्वेष मोह रहित, सत्यलाई जानिसकेका, बुझिसकेका बुद्ध र धर्म भन्नाले सद्धर्म सम्यक धर्म अनि संघ भन्नाले शील समाधी प्रज्ञा सम्पन्न आर्य संघ जस्तो उत्तम शरणलाई त्रिशरण भनिन्छ ।

त्रि-रत्नको शरण गई परहित सुखको लागि आफूसँग आर्थिक, वाचिक, मानसिक रूपमा, शारीरिक रूपमा त्याग गर्नु जसलाई दान धर्म भनिन्छ त्यस्तै शरीरबाट शील पालना तथा आयु-जीवनबाट ध्यान भावनाको अभ्यास आवश्यक हुन्छ । त्रि-रत्नको शरण गई दान शील भावनाको अभ्यास गर्ने र त्यसपछि दानबाट लोभ हटाउने शीलबाट द्वेष हटाउने भावनाबाट मोह हटाउने जसलाई क्लेश त्याग गर्ने अभ्यास भनिन्छ । जब त्रि-क्लेश हटेर जान्छ, तब मात्र त्रि-दर्शन गर्न सकिन्छ । त्रि-दर्शन भनेकै अनित्य, दुःख अनात्मलाई भनिन्छ । त्रि-शरण गई त्रि-कार्य (दान शील भावना) गर्दै त्रि-क्लेश हटाउने त्रि-क्लेश (लोभ द्वेष मोह) हटाएर मात्रै त्रि-लक्षण (अनित्य, दुःख, अनात्म) दर्शन गरी अन्तमा परिशुद्ध अवस्था त्रि-फल (मार्ग-फल-निर्वाण) प्राप्त गर्न सकियो भने दुःखबाट मुक्त हुने सुनिश्चित भएको हुन्छ ।

त्यसैले मनुष्य देव ब्रम्हहरूले सम्म दुःखबाट मुक्त हुनको लागि बुद्धशासनमा आस्था श्रद्धा राखी मध्यम मार्गमा पाइला चाल्नु नै सुनिश्चित मार्ग हो । त्यसैले अहिले बुद्ध शासन बाँकि रहेको यो समयमा हामीले श्रद्धा आस्था राखी त्रि-रत्नको शरण गई दान शील भावनाको अभ्यास गरी लोभ, द्वेष, मोहलाई त्यागी अनित्य, दुःख, अनात्मको दर्शन गरी मार्ग फल निर्वाण धर्मको साक्षात्कार गर्नु गराउनु नै मनुष्य जन्मको अन्तिम लक्ष्य हुनुपर्छ । अन्यथा दुःख मुक्त हुने चाहना राखेतापनि दुःखै मात्र संग्रह गरिरहेको थहरिनेछ । सहि मानेमा दुःख मुक्त हुने चाहना राखेले आजै देखि अहिले देखि नै भगवान बुद्धद्वारा प्रतिपादित मध्यम मार्गको अभ्यास अनिवार्य विषय हो भनी किन अभ्यास नगरौं ?

अगमहापण्डित महोपकारक महाशी सयादो महास्थविरज्यूले देशना गर्नुभएको महान धर्मचक्र सूत्रोपदेश

प्रथम उपदेशको निम्ति प्रस्थान

त्यस प्रकारले देख्नु भएपछि, वाराणसी तर्फ यात्रा थाल्नु भयो । कसरी जानुभो त भने- अरू तथागतहरु ऋद्धिद्वारा गएका पनि थिए । हाम्रा शरण-स्थल गोतम तथागत सम्यक्सम्बुद्ध चाहिँ बाटो बीचमा उपक तीर्थङ्कर भेटेर केही भन्नुपर्ने कारण हुनाले हिँडेरै जानुभयो । कुन दिनमा जानु भएको हो भने- आषाढ-पूर्णिमाको दिन भनी बुद्धवंस अट्टकथामा र जातकअट्टकथामा भनिएको छ । यसो भन्नाले बोधिमण्डपबाट वाराणसी मृगदावनसम्म १८ योजन, हिजोआजको हिसाबले १४२ माइल टाढामा रहेको हुँदा प्रकृति सामान्य ढंगले हिँडेर गएमा एकै दिनमा पुग्न सकिन्न । ऋद्धिद्वारा गए मात्र पुग्न सकिन्छ । तसर्थ आषाढ शुक्ल षष्ठीदेखि हिँड्नु भयो भनी मान्निए उचित हुने सम्भावना छ ।

उपक तीर्थङ्कर भेटिएको

त्यसरी हिँड्दै जानु भइरहेको अवस्थामा गया भन्ने स्थान नपुग्दै बाटा बीचमा उपक तीर्थङ्करसित आमने सामुन्ने भेट भयो । बोधिमण्डप र गया तीन गावत टाढामा पर्छ भनी अर्थकथामा भनिएको छ । आजभोलिको माइलको हिसाबले ६ माइल हुन्छ । गया शहरदेखि (दक्षिणतिर) बोधिमण्डपसम्म मोटर-सडक भए जतिमा माइलका खुट किटान हुनेगरी राखिएका छन् । तीर्थङ्कर बनाउँदाहरु वस्त्र नलगाइकन आचरणमा लागिरहने एक थरीका ऋषिहरु हुन् । नाटपुत्त भन्ने आचार्यका गणमा सम्मिलित एकजना शिष्य उपक तीर्थङ्करले तथागतलाई देखा, “आवुस, तिम्रो अनुहार, आँखा आदि इन्द्रियहरु अति स्वच्छ, निर्मल नै रहेका छन्, रूप लावण्य पनि खूबै शुद्ध सुस्वच्छ छ । कुन आचार्यको उद्देश्य गर्दै श्रमण भेष धारण गरिआएको हो, तिम्रा गुरु को हुन्, कुन चाहिँ गुरुको धर्मलाई तिमिले मन पराएर चित्त बुझाइरहेका छौ ?” भनी सोध्यो । देख्ने वित्तिकै प्रसन्न भइ सोधिरहे भैं थियो । त्यसवेला तथागतले-

सब्बाभिभू सब्बविदूहमस्मि;
सब्बेसु धम्मेषु अनुपलित्तो ।
सब्बञ्जहो तण्हक्खये विमुत्तो;
सयं अभिञ्जाय कमुद्दिसेय्यं ॥

अहं = म; सब्बाभिभू = आँखा वर्ण रुप आदि सम्पूर्ण धर्मलाई जम्मै ढाकेर दमन गर्नसक्ने हुँ (यो कथनद्वारा “हेर्ने सुन्ने आदि सम्पूर्ण धर्मलाई जम्मै वशमा राख्नसकेको” स्वीकारेर उल्लेख गरी दर्शाउनु भएको हो; “धेरै जसो सत्वहरुले देखिनु सुनिनु आदिलाई वशमा राख्न नसकेका हुनाले ती देखिने सुनिनेका पछि पछि लागिरहनु परेकाले दुःखमा फाँसिरहनु परेका हुन्; अनुहार आँखा आदि इन्द्रियहरु पनि प्रसन्न प्रफुल्लित नरहने पनि भइरहेछन्; तथागतसित भने ती सबै नै वशमा रहेका भइसकेकाले सुख युक्त र इन्द्रियहरु पनि प्रसन्न प्रफुल्लित रहेका हुन्” भन्ने पनि बुझाइरहेको छ ।) **सब्बविदू** = सम्पूर्ण, जति पनि धर्म छन् सबै जान्ने; **अस्मि** = भइरहेको छु; **सब्बेसु धम्मेषु अनुपलित्तो** = सम्पूर्ण धर्ममा लिप्त - आसक्त नभई वसिरहेको छु । **सब्बञ्जहो** = सम्पूर्ण त्याग गर्नसक्ने भइरहेको छु । **तण्हक्खये** = तृष्णाक्षय भइरहेको निर्वाणमा; **विमुत्तो** = विमुक्त भइरहेको पनि हुँ । **सयं अभिञ्जाय** = स्वयम्भू ज्ञानद्वारा (मैले) बोध गरिसकेको हुनाले; कं = कसलाई; **उद्दिसेय्यं** = मेरा आचार्य गुरु भनेर मैले निर्देशन गरी देखाउन सक्नु कहाँ ! (अरूसित विधि सिकेर नलिइकन स्वयं आफैले आचरण गर्दै जानी बुझिरहने हुनाकारण निर्देशित गरिदेखाउन योग्य गुरु छैन-भन्ने मतलब हो ।)

त्यस प्रकारले आज्ञा गर्नु भइसकेपछि अझ स्पष्ट गरिदिनकानिम्ति यस प्रकारले पनि फेरि आज्ञा गर्नुभो-

न मे आचरियो अत्थि,
सदिसो मे न विज्जति ।
सदेवकस्मिं लोकस्मिं;
नत्थि मे पटिपुगलो ॥

मे = मेरो; **आचरियो नत्थि** = लोकतर धर्म विशेष बोध गर्नका निम्ति निर्देशक गुरु छैन । (यस कथनद्वारा लौकिक ध्यान लाभ हुने गरी निर्देशन दिनेहरु आलार-उदकहरु त थिए, तर लोकतर धर्म विशेष लाभ हुने गरी आचरण गरिएकोमा भने गुरु थिएन-भन्ने भाव बुझियो ।) **मे** = मसित; **सदिसो** = गुणस्तरमा बराबरीको व्यक्ति; **न विज्जति** = छैन । (यस कथनद्वारा गुणांग अनुसार समान स्तरकै छैन; अझ नाघेर अधि जाने आचार्य त कहाँ हुनसक्ने हो र-भन्ने तथ्य बुझाइरहेको छ ।); **सदेवकस्मिं लोकस्मिं** = देव सहित लोकमा; **वा** = देव, मनुष्य ब्रह्माहरुका माभ; **मे** = मसित; **पटिपुग्गलो** = छाती फुकाई प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने; **नत्थि** = छैन ।

त्यसो भए अरहत् भन्ने अरहन्त भइसकेका हुनु भएको हो त भनी उपक तीर्थङ्करले फेरि सोध्यो । तसर्थ यसरी पनि पुनः आज्ञा गर्नुभयो-

अहं हि अरहा लोके,

अहं सत्था अनुत्तरो ।

एकोमिह सम्मासम्बुद्धो,

सीतीभूतोस्मि निब्बुतो ॥

लोके = लोकभरिमा नै; **अहं हि** = म मात्रै; **अरहा** = एकलो अरहन्त रहेछु । (यस कथनद्वारा त्यस अवस्थामा **अरहत्** = अरहन्त भनी स्वीकार गरिरहेकाहरु, समर्थन गरिरहेकाहरु साँच्चै नै सही अरहन्तहरु होइनन्, म एकलो मात्र नै अरहत्-सच्चा सही अरहन्त भनेर बुझाई दिइरहेका छुन्; **अहं** = म; **अनुत्तरो** = (बराबरी गर्ने) जोडी नभएको सर्वोत्तम हुँ; **सत्था** = नराम्रा जेजति एकातिर पन्छिएर राम्रा निर्देशन गर्न जान्ने उत्तम गुरु सच्चा शास्ता हुँ, **अहं** = म; **एको** = एउटै मात्र; **सम्मासम्बुद्धो** = स्वयं आफै नै यथार्थ रूपले विज्ञ सम्यक्सम्बुद्ध; **अमिह** = रहेछु । **निब्बुतो** = क्लेशको अग्नि शमन गरिसकेको हुनाले; **सीतीभूतो** = सुख शान्ति युक्त; **अस्मि** = रहेछु भनेर पनि पुनः आज्ञा गर्नुभयो ।

त्यसो हो भने अब कुन काम-कुरोका निम्ति कहाँ कुन ठाउँ जानलाग्नु भएको भन्दै उपक तीर्थङ्करले फेरि सोद्धा तथागतले-

धम्मचककं पवत्तेतुं, गच्छामि कासिनं पुरं ।

अन्धीभूतस्मिं लोकस्मिं, आहञ्छं अमतदुन्दुभिं ॥

धम्मचककं पवत्तेतुं = धर्मचक्रलाई घुमाउनका निम्ति; कासिनं-काशी राष्ट्र जनहरुको; **पुरं** = वाराणसी

शहरमा; **गच्छामि** = जाँदैछु; **अन्धी-भूतस्मिं** = प्रज्ञानेत्र नहुनाले अन्धा भै भइरहेका; **लोकस्मिं** = लोक भनिएका मनुष्य देव ब्रह्मा अनेकौं सत्वहरु माभ, **अमतदुन्दुभिं** = मरण-रहित हुने कारणले अत्यन्तै सुन्दर मधुर स्वर युक्त अमृत समानको धर्म दुन्दुभि; **आहञ्छं** = बजाए भै गरी बताउन जाँदैछु-भनी आज्ञा गर्नुभयो ।

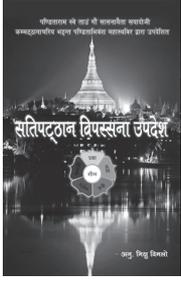
त्यसबेला उपक तीर्थङ्करले (यथा खो त्वं आवुसो पटिजानासि) आवुसो, तिमीले स्वीकारेको अनुसार नै हो भने (अरहसि अनन्तजिनो) अन्त नरहने गरी विजय प्राप्त गरेका अनन्त जिन पनि हुन योग्य भयौ त; अनन्त जिन भन्ने पदवी ग्रहण गर्न सुहाउँदो भयौ त भनी फेरि सोध्यो । त्यसरी सोधेको कारण के हो भने- उनीहरुको निगण्ठ (निर्ग्रन्थ) गणमा जति पनि भएका अकुशल क्लेश सबै हटाइकन विनाश गरी विजय प्राप्त गर्न सक्नेलाई अनन्त जिन हो भन्ने धारणा राख्ने गर्दा रहेछन् । त्यसैले उनीहरुका गणाचार्य भइरहेका नाटपुत्तलाई जिन पनि भन्ने गर्दछन् । भारतीय शब्दानुसार जैन भनिन्छ । त्यो जिन (जैन) आचार्यले बताएको उपदेश र उसका शिष्यहरुलाई जैन भन्दछ । भारतमा नाटपुत्तका शिष्य जैन धर्मावलम्बीहरु अहिले पनि धेरै नै छन् । त्यस किसिमले उपक तीर्थङ्कर जैन धर्मावलम्बी भएको कारण जिन भन्ने नाउँलाई अति नै गौरव राख्ने हुनाले फेरि त्यसरी सोधेको थियो । त्यसबेला तथागतले-

मादिसा वे जिना होन्ति ये पत्ता आसवक्खयं ।

जिता मे पापका धम्मा, तस्माहमुपक जितो ॥

उपक = उपक तीर्थङ्कर, **ये** = म जस्ता जो व्यक्तिहरु, **आवसक्खयं** = आश्रव क्लेश क्षय अवस्थामा; **पत्ता** = पुगीसके; **ते मादिसा** = म जस्ता ती व्यक्तिहरु; **वे** = निश्चय पनि; **जिना होन्ति** = जिन नाम भएकाहरु रहेछन् । (यस कथनद्वारा म जस्ता साँचो अर्थमा क्लेश जम्मै विनष्ट भइसकेका व्यक्ति मात्र जिन कहलाइन्छन्, तिमीहरुका गणमा क्लेश सबैमाथि विजय गरिसकें भनी मनमा लिई जिन भनेर नाम धारण गरिरहे पनि साँचो अर्थमा क्लेशको अन्त भइनसकेको हुनाले जिन भन्ने नाम धारण गर्न योग्य भएको छैन भनेर बुझाइरहेको छ ।) **मे** = मैले; **पापका धम्मा** = नराम्रा हीन अकुशल धर्महरूलाई; **जिता** = जितेर आइसकेको छु; **तस्मा** = त्यस प्रकारले अकुशल जति पनि छन् सबैमाथि जित्न सक्षम भइसकेको हुनाले; **अहं** = म; **जिनो** = जिन नाउँ भएको हुँ- भनी आज्ञा गर्नुभयो ।

बाँकी अर्को अंकमा.....

सयादो ऊ. पण्डिताभिवंशद्वारा उपदेशित सतिपट्ठान विपश्यना ध्यान भावना निर्देशन

पण्डितारामा विपश्यना ध्यान केन्द्र
म्यानमार, येंगून

गतांशवाट क्रमशः.....

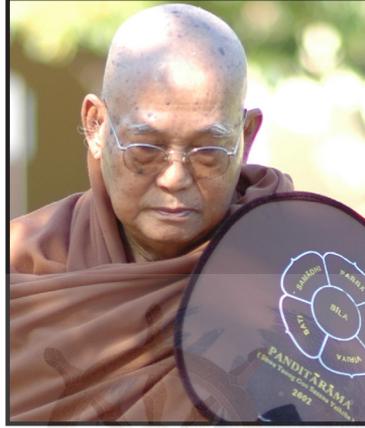
परिपूर्ण वीर्य :-

वेग उन्नति भएर आई अन्तमा वीर्य परिपूर्ण भएको अवस्थमा पुगेको भयो । कतिसम्म पूर्ण भएर गयो त ? उत्पत्ति विनाश संग सम्बन्धित नभएको, शान्त, निर्वाण धातुलाई आर्यमार्गज्ञान, फलज्ञानबाट साक्षात्कार गर्ने बेलासम्म पूर्ण भएको वीर्यलाई “परिपूर्णवीर्य”- परिपूर्ण वीर्य भनिन्छ । शान्त, निर्वाण धातुलाई आर्यमार्गज्ञान, फलज्ञानद्वारा साक्षात्कार गर्नसक्ने बेलासम्ममा क्रमिक रुपमा बृद्धि भएर आएकोले वीचमा पनि रोकिएन, तल पनि भरेन, एक पछि अर्को तक क्रमिक रुपमा उक्लेर बृद्धि भएर गई अन्तमा वीर्य पूर्णभयो । त्यसलाई “पग्गहितवीरिय” भनिन्छ । आताप वीर्य देखि विस्तारै क्रमिक रुपमा बृद्धि भएर आएको हो । यस जीवनमा बुद्धशासन लाभ भइरहेको बेला अहिले प्राप्त भइरहेको मनुष्य जीवन सार्थक बनाउनको निम्ति कमसेकम कति सम्म आफ्नो लक्ष्य राखिरहेको छ त ? त्यो पनि हेनुपर्ने हुन्छ । आफुले लक्षित गरिराखेको स्थान नपुगुनजेलसम्म अभ्यास गर्नु पर्दछ ।

आफुले लक्षित गरिराखेको स्थानमा नपुगुनजेलसम्म क्रमिक रुपमा कोशिस, उद्योग गर्नुलाई “परक्कधातु” भनिन्छ ।

- १) आरम्भ धातु
- २) निक्कमधातु
- ३) परक्मधातु

यी तीनधातु समावेश भएको वीर्य सृजना गर्नको निम्ति सबभन्दा पहिले आताप वीर्य हुनुपर्छ । चाँडो,

सीघ्र, तुरुन्त, दृढतापूर्वक उद्योग गर्नुपर्छ । उत्पत्ति सम्पूर्ण विषयवस्तु अटूट रुपमा भाविता गर्न सक्नको निम्ति उत्साह अनिवार्य रुपमा विद्यमान हुनुपर्दछ । त्यसरी उत्साह र स्फूर्तितापूर्वक मेहनत गरेमा मात्र चित्त पछाडि हल्ने स्वभाव हुँदैन, खुम्चिने स्वभाव हुँदैन । धसिएर जाने स्वभाव हुँदैन । स्वच्छ, भएर आउँछ । चित्त स्वच्छ भइरह्यो भने चित्तसंग सम्प्रयुक्त (जोडिने) हुने चैतसिक धर्महरू गिलो हुने, ढिक्का परेर जाने स्वभाव कहाँ हुन्छ त ? कडा भई कोडा भइरहने स्वभाव पनि रहदैन । बलशक्तिहरू क्रमिक रुपमा बृद्धि भएर आउँछ । सकिएर जाने हुँदैन । सकिएर गएन भने थकित हुने पनि हुँदैन । अत्तिनै विशिष्ट छ । त्यस्तो वीर्य भएमा मात्र भाविता गर्न सकिन्छ ।

दुई प्रतिपक्ष धर्म :-

तीन प्रकारका यी वीर्यहरू क्रमिक रुपमा बृद्धि भएर गयो भने त्यस योगीले यही नै जन्ममा विशिष्टतालाई प्राप्त गरी लिन सकिन्छ ।

यी तीन प्रकारका वीर्यहरू:-

- १) आरम्भ धातु - प्रारम्भिक वीर्य- मेहनत, उद्योग शुरु गर्नु
- २) निक्कमधातु - एकतह बृद्धि गरी अल्लि, हुने स्वभावबाट मुक्त हुनलाई उद्योग गर्नु ।
- ३) परक्कमधातु - क्रमिक रुपमा बृद्धि गरी लक्षित स्थान (गन्तव्य) नपुगुनजेलसम्म उद्योग गर्नु ।

उत्पत्ति विषयवस्तु अटूट रुपमा भाविता गर्नसक्नको निम्ति जहिले पनि चाँ-चाँडो सीघ्र रुपमा

उद्योग अभ्यास गर्ने स्वभाव भयो भने ती तीन प्रकारका वीर्य, विशेष रूपमा दोस्रो र तेस्रो पनि वीर्यपूर्ण भएर आउँछ। वीर्यपूर्ण भएर आयो भने चित्तमा अरु बलशक्तिहरू पनि सम्पूर्ण रूपमा पूर्ण भएर नै आउने हुन्छ। यो भर्खरै भाविता गरेका योगीहरूले बलशक्ति ननिकालिकन पछाडि हतिरहने स्वभाव “थिनमिद्ध” लाई आताप वीर्यले विजय प्राप्त गरेको भयो, जितेको भयो। यो वीर्यले जितेर लिएकोमा पनि थिनमिद्धको सिधा विपरीत एउटा धर्म पनि छ। त्यो अर्को होइन। पालिभाषामा वितर्क भनिन्छ। हामीले वितर्क भनी भाषानुवाद गर्छौं। यो वितर्क भनेको थिनमिद्धको सिधै प्रतिपक्ष धर्म हो। थिनमिद्धले गर्दा चित्त खुम्चिने, गिलो हुने र दल्लो परेर धिक्का हुन्छ। वितर्कले फुलाएर खोलिदिन्छ। ती दुई धर्महरू सिधा विपरीत धर्महरू हुन। यो वितर्क अत्ति नै महत्वपूर्ण छ।

व्यावहारिक वितर्क :-

वितर्कलाई “विचार गर्ने” भनी भाषानुवाद गरिराखेको पाइन्छ। विचार गर्ने भन्ने अवस्थामा अधिक सोच्ने स्वभाव अर्थमा पर्न जान्छ। व्यावहारिक क्षेत्रमा भए यो वितर्कको स्वभाव अर्थ प्रष्ट हुनेगरी भनी अधिक सोच्नुपर्ने जस्तो अवस्थाको भाव हुन्छ। अधिक सोच विचार गरिरह्यो भने अहिले तत्क्षणमा उत्पन्न भएर आएको विषयवस्तु, आरम्भणहरूलाई प्रभावकारी रूपले भाविता गर्न सकिदैन। किन त भन्दा विचार गरिरहेकोले काम नभएको हो।

त्यसैले वितर्कलाई “सोच विचार गर्नु भनी यसरी भाषानुवाद गर्ने मनसाय छैन। मैले अलि सानै उमेरदेखि नै ध्यान भावना अभ्यास गरें। “ यो कसरी त ? अभ्यासरत अवस्थामा विचार गर्ने भनेको उत्पन्न भएका विषयहरूमा पछि पछि गई चाँडो सीघ्र रूपमा भाविता गर्नुपर्ने हुनाले यसलाई सही ढंगले विचार गर्ने, वितर्क समावेश पाइन्छ। सम्यक संकल्प नै समावेश छ। सहीढंगले सही रूपले विचार गर्नुभनेको के हो त ? यथार्थ स्वभाव धर्मलाई जान्नको लागि अधिक रूपमा विचार गर्ने हो भने तत्क्षण उत्पन्न भएका प्रत्युत्पन्न आरम्भणहरूलाई गहिरो रूपमा भाविता गर्न नसक्ने बेला यो विचार गर्ने भनेको के होला ?” भनी अत्तिनै सोचेतापनि बुझ्न सकिएन। पछि निरन्तर अभ्यास गर्दै

जाँदा विचार गरिहेरें। यहाँ वितर्कलाई “विचार गर्ने” भनेको नै ताक्ने स्वभाव, लक्षित गर्ने स्वभाव, निशाना लगाउने स्वभाव रहेछ। गहिरोसँग हेर्नु रहेछ। अनि मात्र व्यवहारिक रूपले प्रयोग गर्नुपर्ने वितर्कको अभिप्राय बुझें। वितर्क स्वयम् पनि एउटा ध्यानाङ्ग भएको कारणले गहिरोसँग हेर्नु भनेको, ध्यानको स्वभाव संग मिलाएर गहिरोसँग ताक्ने, लक्षित गर्ने निशाना लगाउने स्वभाव भनेर बुझें।

जोडा नभएको (अद्वितिय)

“अभै अभ्यास गर। मार्गफल विशेष ज्ञान लाभ हुने पक्का छ, निश्चित छ। जो व्यक्तिमा अरु अनेक विचार छैन भने यसै जन्ममा नै विशेष धर्म प्राप्त हुने निश्चित छ। पक्का नै छ।” यस्तो अवस्थामा पुनर्गणको लागि मानसिक बलशक्तिहरू एक एकगरी भावितामा जहिल्यै पनि थपिरहनुपर्छ। भाविता गर्न योग्य विषय वस्तुहरूमा भाविता गर्ने चित्त पुऱ्याउनको लागि उद्योग गर्ने पनि साधारण रूपले उद्योग गर्ने, कठिनाईहरू उत्पन्न भएर आउने बेला ती कठिनाईहरू नाघेर जान सक्नको लागि एकतह बृद्धि गरी उद्योग गर्ने, लक्षित स्थानमा नपुगुनजेल उद्योग गर्ने, आरम्भण र चित्त उचित अवस्थामा पुऱ्याउनको लागि ताक्ने स्वभाव, निशाना लगाउने स्वभाव, यी मानसिक बलशक्तिहरू विद्यमान हुनुपर्छ। त्यही दुईटा भयो भने उत्पत्तित सम्पूर्ण आरम्भणहरू नछुट्टिने गरी, टाँसिने गरी भाविता गर्न सक्ने भएर आउँछ। आरम्भणमा छिरे जस्तै हुने गरी, वेगले छिरे जस्तै, आरम्भणमा फैलाइराखे जस्तैगरी, पानीको धार जस्तै नै हुनेगरी एकैधारमा बहने हुन्छ। यी विशिष्ट मानसिक बलशक्तिहरू हुन। कुशल चित्त र प्रज्ञाज्ञान बृद्धि भई प्रज्ञा शक्तिहरू बृद्धि भएर आउँछ। त्यसरी बृद्धि भएर आउनेबेला आलोक प्रकाश, पीति, पस्सद्धि इत्यादि विशेष धर्मरसहरूपनि बृद्धि भएर आउँछ। फ्याक्न नसकिने जोडा नभएको अद्वितिय रति-रमाइलो हुने अवस्था पनि बृद्धि भएर आउँछ।

लोकमा जतिसुकै नै सुन्दर राम्रो भनेतापनि पछि हुँदै जाँदा मन नलागी फ्याक्नुपर्ने हुन्छ। एउटै चित्त सदाकाल मन लाग्ने भन्ने स्वभाव हुँदैन। थरि थरि फेरी फेरी जाँदा मात्र राम्रो लाग्ने हुन्छ। दैनिक रूपमा सेवन गरिरहने खाद्यान्न नै हेरौन। आज एक प्रकारको,

भोलि अर्को प्रकार, पर्सी अर्कै, हरदिन फरक फरक गरी खाना तयार गर्नुपर्छ। जहिल्यै त्यही एउटै प्रकारको मात्र भएमा समय बित्दै जाँदा वाक्क लागेर आउँछ। लगाउने बस्त्रहरूमा हेर्नो भने पनि जहिल्यै पनि यहि लगाऊ, जहिल्यै पनि यही लगाऊ, भन्थो भने पछि हुँदै जादा दिक्क लागेर मन नपर्ने हुन्छ। लौकिक विषय बस्तुहरू एउटै मात्रले राम्रो र सन्तुष्ट भइरहने भन्ने हुँदैन। समय बित्दैजाँदा मन नपर्ने र भ्याउ लागेर आउँछ। अरु नयाँ विचित्र बस्त्रहरू खोज्न थाल्छ। नयाँ आश्चर्यको बनाउनु पर्ने हुन्छ। एउटा प्रयोग पछि मन लागेन की त फेरी अर्को नयाँ बनाइ चित्त प्रसन्न बनाउनु पर्ने हुन्छ। अनि मात्र रमाइलो हुन्छ। तर यहाँ एउटै धर्मले नै प्रसन्न र रमाइलो हुन्छ। एउटै विषयले नै रमाइलो र प्रसन्न भइरह्यो भने कति धेरै रमाइलो हुने त ? एउटै विषयले नै सदा रमाइलो भइरह्यो भने जहिले पनि यो एउटै चिजले नै नयाँ भइरह्यो भन्ने मतलब प्रकट हुन्छ। यो एउटै विषय पनि जहिल्यै नयाँ भइरह्यो। नयाँ नयाँ मन पराउने व्यक्तिहरूले यो नयाँ विषय छोड्नै सकिँदैन भन्ने अर्थ स्वतः नै प्रकट भइरहेको भयो। त्यसैले प्याकनै नसक्ने, जोडा नभएको अद्वितिय, रमाइलो विषय प्राप्त गर्न सक्ने हुन्छ।

धर्मलाभ हुने कारण अंगहरू :-

यस प्रकारको रति, रमाइलो अवस्था प्राप्त भयो भने त्यस व्यक्तिले सतिपट्टान भन्ने शब्दलाई व्यवहारिक रूपले नै प्रष्ट गर्न सकेकोले यस्तो भएर आएको हो भनी जानिने हुन्छ। यो अवस्थामा पुगिसकेका व्यक्तिहरूले निरन्तर भाविता गरी लगेको खण्डमा विशिष्ट समाधि प्रज्ञाहरू लाभ गरी लिने पक्का हुन्छ। यसै जीवनमा विशिष्ट धर्मज्ञान लाभ हुनसक्छ। किनभने त्यस व्यक्तिको पधानियङ्ग धर्म पाँचवटा पूर्ण भइरहेकोले नै हो। पधानियङ्ग भनेको शब्दमा पधानको भाविता गर्नेभन्ने अर्थ छ। ध्यान भावना भाविता गर्ने योगीलाई भनिन्छ। त्यस व्यक्तिको भएको अङ्ग त्यो दुईटा जोडेमा पधानियङ्ग हुन्छ। यसै जन्ममा विशिष्ट धर्म लाभ गरी लिन सक्ने बेलासम्म अभ्यास गरिरहेका योगीको धर्म लाभ हुने कारण अंगहरू पाँच प्रकारका छन्। १) श्रद्धा, (आश्वा, विश्वास) २) स्वास्थ्य ३) सिधा हुनु ४) उद्योग गर्ने वीर्य ५) उत्पत्ति विनाशलाई तीव्र रूपमा, सीघ्र रूपमा देख्नसक्नु।

पहिलो अंग महत्वपूर्ण भएको कारणले भगवान बुद्धले श्रद्धाधर्मलाई सर्वप्रथम प्रकाश पार्नु भएको हो। विश्वासै छैनन् भने केहीपनि कार्य हुँदैन। विश्वासै नगर्ने वित्तिकै प्राप्तगर्न चाहने छन्द (इच्छा) पनि हुँदैन। विश्वास भए मात्र प्राप्त गर्नचाहने छन्द (इच्छा) प्रकट हुने हो। अहिले सतिपट्टान धर्मप्रति विश्वास बृद्धि भएर आयो। बुद्ध, धर्म, संघ निरत्नलाई विश्वास गर्न थाल्यो। सतिपट्टान धर्म बारेमा श्रवण गर्न पाएकोले विश्वास, सतिपट्टान शब्दको अभिप्रायलाई व्यवहारिक रूपले प्रयोग गरी त्यसको आनिशंसलाई बुझेर त्यसलाई अनुभव गर्न चाहने छन्द(इच्छा) पनि भएर आयो। त्यसैले विश्वास गर्नुपर्छ। यो एउटै मात्र भएतापनि आधार कम छैन।

स्वास्थ्य :-

अनि फेरी राम्रो खानपान छ, उचित रूपमा निदाउन पनि सक्छ भने स्वास्थ्य पूर्ण भएको भयो। आजभोलि औषधि नै सेवन गरेतापनि मानिसहरूलाई निको पनि नहुने, मर्न पनि नमर्ने, रोगले सताउँछ। पूर्ण रूपले निरोगी स्वस्थ्य भइसकेपछि मात्र ध्यान भावना अभ्यास गरौंला भनी पखिबसेमा जीवनभर पखेर बसेतापनि कुनै पनि हालतमा अभ्यास गर्न सकिँदैन। त्यसैले भगवान बुद्धको उद्दगार अनुसार स्वस्थ्य भनेको खानपान पेटसम्म पुगी समानरूपले पचन गर्न पाउन शक्ति बलियो हुने व्यक्ति स्वस्थ्य व्यक्ति हो। पाचनशक्ति अति नै कमजोर पनि हुनुहुँदैन। अति नै तीक्ष्ण अधिक पनि हुनुहुँदैन। आवश्यक मात्रामा समान रूपले खानपान पचाउन सक्नेगरी पाचनशक्ति बलियो हुने व्यक्ति भयोभने स्वस्थ्य बलियो व्यक्तिहरूको समूहमा समावेश भयो। यस विषयअनुसार अहिले योगीहरू स्वस्थ्य बलिया व्यक्तिहरू नै हुन भनी भन्नुपर्ला। कति व्यक्तिहरू त स्वास्थ्य राम्रा भएतापनि, डाक्टरी औषधि सेवन गरी निको नभएका व्यक्तिहरू भएर पनि ध्यानभावना गर्न सक्छन् भने खानपान गर्न सामर्थ्य छ, निदाउन पनि सक्ने व्यक्तिहरू, पाचनशक्ति बलिया व्यक्तिहरू स्वास्थ्य राम्रै भएकाले भाविता गर्न सक्ने नै भयो। त्यसैले यी दुईटै अंगले पूर्ण भएका व्यक्तिहरू हो भनी भन्नुपर्छ।

बाँकी अर्को अंकमा....

वर्तमान नेपाली बुद्धधर्म स्थिति

डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर

अगममहापण्डित, अगममहासद्धम्मजोतिकधज, धम्माचरिय

हाम्रा अहिलेका ऐतिहासिक भगवान् गौतम बुद्ध बोधि प्रणिधान पछि चार-असंख्य र एकलाख कल्पको समय बिताई दश-पारमिता दश-उपपारमिता दश-परमत्थपारमिताको हिसाबले ३० प्रकारका पारमिता गुणधर्महरु परिपूर्णगरी अहिले वर्तमान अवस्थामा प्रचलित बुद्धसम्बत् अनुसार आज भन्दा २६४२ वर्ष अगाडि वर्तमान नेपालको भौगोलिक स्थिति अनुसार नेपालको पश्चिमी तराईभागको लुम्बिनी शालोदचानमा भावीबुद्ध बोधिसत्व सिद्धार्थ वैशाखपूर्णिमाकै दिन जन्मनुभएको थियो। लुम्बिनीमा विद्यमान सम्राट अशोकको शिलास्तम्भमा कुँडिएको ब्राह्मीलिपीमा स्पष्ट शब्दमा भनिएको छ, “हिद बुधे जाते सक्यमुनीति” ..... लुमिनीगामे .....॥ कपिलवस्तुका शाक्यराजा शुद्धोदन वहाँको पिताश्री हुनुहुन्थ्यो र महामाया देवी वहाँकी माताश्री । अनि महाप्रजापति गौतमी वहाँकी सानीआमा । बोधिसत्व जन्मेको सात दिन पछि महामायादेवी स्वर्ग भइन् । वहाँलाई सानीआमा महाप्रजापति गौतमीले आफ्नै दूध खुवाइ लालन-पालन गरी हुर्काएकी थिइन् ।

गृहत्याग गर्दा भन्ने डरले १६ वर्षको उमेरमा यशोधरादेवीसँग वहाँको विवाह सम्पन्न गरिदिएका थिए । २९ वर्षसम्म वहाँले सुखसयलको जीवन बिताउनुभएको थियो । वृद्ध, रोगी र मृतकको दृश्यले वहाँलाई गृहत्याग गर्न घच्चच्यायो र भिक्षु श्रमणको दृश्यले यसलाई ठोस आधार प्रदान गर्यो । छोरो राहुल जन्मेकै दिनको मध्यरात वहाँले छन्न सारथीलाई साथ लिई कन्थक घोडामा चढी आजभन्दा २६१३ वर्ष अघि महाभिनिष्क्रमण गर्नुभयो । अनोमा नदीको तीरमा राजकीय जीवन परित्याग गरी श्रमण-भेष धारण गर्नुभयो । तत्पश्चात् ज्ञानको खोजिमा आलारकालाम र उदकरामपुत्र जस्ता प्रत्यक्षदर्शी स्वानुभवी तपस्वीहरुकहाँ गई शीर्षस्थ ध्यान विधि लाभ गर्‍यो । त्यो भन्दा माथिको ज्ञान दिलाउन सक्ने आचार्यहरु त्यसपछि वहाँले भेट्टाउन सक्नुभएन र उरुवेलवनमा रही ६ वर्षसम्म कठोर तपस्यामा

तल्लीन हुनुभयो । शरीर मात्र जीर्ण-शीर्ण भयो, वहाँले खोजेको ज्ञान लाभ भएन । तपस्याको निरर्थकतालाई बुझी वहाँले आफ्नै चिन्तन-मननद्वारा मध्यम-मार्गको पत्ता लगाउनु भयो र त्यसैको माध्यमबाट वहाँले ३५ वर्षको उमेरमा वैशाख-पूर्णिमाको दिन प्रथमप्रहरमा-पूर्वेनिवासानुस्मृतिज्ञान, मध्यमप्रहरमा-दिव्यचक्षुज्ञान अथवा च्युति-उत्पत्तिज्ञान र अन्तिमप्रहरमा-आश्रवक्षयज्ञान प्राप्त गरेर सर्वज्ञताज्ञानका साथ अरहत्तमार्ग फलज्ञान नामक बोधिज्ञान लाभ पछि २६०७ वर्ष अघि सर्वज्ञबुद्ध हुनुभयो । सात सप्ताहसम्म बोधिवृक्ष वरीपरी विमिक्ति-सुखको प्रत्यक्ष अनुभव गरेर बिताउनुभयो ।

बुद्धत्व लाभको आठौं हप्तापछि बुद्धगयाबाट यात्रा प्रारम्भ गरी बाराणसीतिर लाग्नुभयो, आषाढ पूर्णिमाको दिन बाराणसीको नजिकको ऋषिपतन मृगदावन पञ्चभद्रवर्गीय, ब्राह्मण ऋषिहरुलाई पहिलो उपदेशको रूपमा धर्मचक्रप्रवर्तन सूत्रको उपदेश दिएर आफूले पाएको ज्ञानको अनुभव साक्षात् तवरले तिनीहरुलाई पनि गराउनुभयो । यही क्रमले ४५ वर्षसम्मको आफ्नो अमूल्य उपदेशहरुद्वारा देवादिमनुष्यहरुलाई वर्ग-मोक्षमार्गको प्रदर्शन गर्नुहुँदै ८० वर्षको उमेरमा वहाँले मल्ल राजाहरुको शालवन कुशीलनगरमा वैशाख-पूर्णिमाको दिन आजभन्दा २५६२ वर्ष अघि सम्पूर्ण संस्कारधर्म नाशवान हुन् भन्ने यथार्थतालाई प्रदर्शित गर्नुभई महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभयो ।

बुद्धका मौलिक उपदेशहरु सप्तत्रिंशत् बोधिपक्षियधर्मको रूपमा अदचापि सुरक्षित छन् । ती हुन्- ४- स्मृतिप्रस्थान, ४- सम्यकप्रधान, ४- ऋद्धिपाद, ५- बल, ५- इन्द्रिय, ७- बोध्यङ्ग र ८- आर्यमार्ग । जस्लाई आर्य अष्टाङ्गिकमार्ग अथवा मध्यमप्रतिपदा भन्दछ ।

४- **स्मृतिप्रस्थान** - कायानुपशयना, वेदनानुपशयना, चित्तानुपशयना र धर्मानुपशयना हुन् ।

४- **सम्यकप्रधान** - **अनुत्पन्न+पापक**-अकुशल धर्महरुलाई उत्पन्न हुन नदिन प्रयास गर्नु, **उत्पन्न**

पापक - अकुशल धर्महरु प्रहाण गर्न प्रयास गर्नु, **अनुत्पन्न** - कुशलधर्म उत्पन्न गराउन र **उत्पन्न** - कुशलधर्म अझ बढी अभिवृद्धिको निमित्त प्रयास गर्नु ।

४- **ऋद्धिपाद** - छन्द ऋद्धिपाद, वीर्य ऋद्धिपाद, चित्त ऋद्धिपाद र विमंश ऋद्धिपाद हुन् ।

५- **बल** - श्रद्धाबल, वीर्यबल, स्मृतिबल, समाधिबल र प्रज्ञाबल हुन् ।

५- **इन्द्रिय** - श्रद्धाइन्द्रिय, वीर्यइन्द्रिय, स्मृतिइन्द्रिय, समाधिइन्द्रिय र प्रज्ञाइन्द्रिय हुन् ।

७- **बोध्यङ्ग** - स्मृतिसम्बोध्यङ्ग, धर्मविचयसम्बोध्यङ्ग, वीर्यसम्बोध्यङ्ग, प्रीतिसम्बोध्यङ्ग, प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्ग, समाधिसम्बोध्यङ्ग र उपेक्षासम्बोध्यङ्ग हुन् ।

८- **आर्यमार्ग** - सम्यग्दृष्टि, सम्यक्संकल्प, सम्यग् वचन, सम्यक्कर्मन्त, म्यग्आजीविका सम्यक्स्मृति र सम्यक्समाधि हुन् ।

दुःखसत्य, दुःखसमुदयसत्य, दुःखनिरोधसत्य दुःख-निरोधगामिनिपटिपदा आर्यसत्य (मार्ग सत्य) यी चार सत्यको यथार्थ सही एवं सम्यग्ज्ञानलाई सम्यग्दृष्टि भन्दछ ।

दुःख भनेको (१) जन्म हुनु (२) वृद्ध वृद्धा हुनु (३) मरण हुनु (४) शोक-विलाप-शारीरिक पीडा-मानसिक पीडा हृदय जलन वा डाह (५) अप्रिय संयोग (६) प्रिय वियोग (७) इच्छालाई पूरा गर्न नसक्नु । विशेषतः जन्मनु, वृद्धवृद्धा हुनु, रोगी हुनु, मरण हुनु, शोक-विलाप शारीरिक र मानसिक पीडा खप्नु, हृदय जलन वा डाह भोग्न न पाए कति राम्रो ! भन्ने इच्छालाई पूरागर्न नसक्नु । (८) संक्षेपमा पाँच उपादानस्कन्ध (धारणगर्नु) नै दुःख हुन् । उपादान-दरिलो पकड, सुदृढ रूपले समात्नु, मजबूत आशक्ति ।

५-उपादानस्कन्धहरु : रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान ।

समुदय भनेको तृष्णा

(१) कामतृष्णा (२) भवतृष्णा र (३) विभवतृष्णा

निरोध भनेको तृष्णाको विल्कुल अभाव, निरोध, परित्याग पूर्णतः आलय रहित अवस्था, निर्वाण ।

आर्यमार्ग भनेको - माथि उल्लेख भइसकेको छ । जसको संक्षिप्त व्याख्या अहिले यहाँ हुँदैछ ।

(२) सम्यक्संकल्प : नैष्कर्म्यसंकल्प, अव्यापादसंकल्प, अविहिंसासंकल्प ।

(३) सम्यग्वचन : मृषावाद (भूठ बोल्नु) पैशून्यवचन (चुगली गर्नु, कुरा काट्नु) पौरुषवचन (कडा बोलि, गालि गर्नु) सम्प्रलाप वचन (निरर्थक, वेमतलबको कुरा गर्नु) बाट विरत रहनु ।

(४) सम्यक्कर्मन्त : प्राणीहिंसा, अदिन्नादान (चोरी गर्नु) काममिथ्याचार (व्यभिचार) गर्नुबाट विरत रहनु ।

(५) सम्यग्आजीविका : जीवन निर्वाहको लागि माथि उल्लिखित ४-वाकदुश्चरित्र ३-काय दुश्चरित्र यी ७ दुश्चरित्रहरुबाट विरत रहनु अथवा - सत्व, शस्त्र, मांस, विष, मादकपदार्थ बेचबखनलाई मिथ्या आजीविका भन्दछ । त्यसबाट विरत रहनु ।

(६) सम्यग्व्यायाम : १) अनुत्पन्न पापक अकुशलधर्म उत्पन्न हुन नदिन प्रयास; २) उत्पन्न पापक अकुशलधर्म प्रहाण गर्न प्रयास; ३) अनुत्पन्न कुशलधर्म उत्पन्न गराउन प्रयास र ४) उत्पन्न कुशलधर्म अभिवृद्धिको निमित्त प्रयास ।

(७) सम्यक्स्मृति : कायानुपश्यना, वेदनानुपश्यना, चित्तानुपश्यना र धर्मानुपश्यना, यी ४ धर्म माथिको स्मृति ।

(८) सम्यक्समाधि : प्रथमध्यान, द्वितीयध्यान, तृतीयध्यान र चतुर्थध्यान प्राप्ति । यी आर्य अष्टांगिक मार्गको संक्षिप्त रूपरेखा शील, समाधि र प्रज्ञा ।

यसैलाई त्रिविध-शिक्षा, त्रिविध-शासन, त्रिविध-देशना, त्रिविध-कथा, त्रिविधमार्ग पनि भन्दछन् ।

त्रिविध सद्धर्म-परियत्ति, प्रतिपत्ति र प्रतिवेध ।

नेपालको बुद्धधर्म

नेपालमा अहिले प्रचलित बुद्ध-धर्म १) थेरवाद २) वज्रयान र ३) महायान ।

तर सामान्य रूपमा भन्नुपर्दा वज्रयान भित्र पनि तन्त्रयान, मन्त्रयान र सहजयान भनेर छुट्याउने प्रचलन पनि नभएको होइन । नेपालमा थेरवादको पुनर्जागरण भएको समय ६५-७० वर्ष जति भइसकेको छ ।

खास रूपमा नेपाली बौद्धहरुको सोचइ अनुसार वज्रयानलाई नै नेपालको पुरातन बुद्ध-धर्म भन्ने मान्यता छ ।

महायान भन्दा विशेषतः तिब्बती परम्परा अनुसार चल्ने बौद्धहरुलाई निर्देशित गरेको देखापर्दछ ।

यी तीनै परम्परालाई नेपाली बौद्ध श्रद्धालुहरुले आफ्

नो धर्मको रुपमा स्वीकारी मान्दै आइरहेको पाइन्छ ।

आफ्ना बौद्ध-संस्कार सम्बन्धी कुनै पनि क्रियाकलाप मनाउनुपर्दा यी तीनैलाई निम्त्याई कार्यसिद्ध गर्ने परम्परा अधिसर्दै गइरहेको छ । यसमा कुनै किसिमको बाधा अर्चना देखापरेको पाइदैन । सामञ्जस्यता कायम भइरहेको छ । सहिष्णुता र सहानुभूतिपूर्ण ढंगले तीनै समूहको काम निर्विघ्न सम्पादन भइरहेको छ । आ-आफ्नो मूल्य र मान्यता अनुरूप चलिरहेको छ ।

ध्यानभावनाको क्षेत्रतिर दृष्टिदिएर भन्नुपर्दा तीनै परम्परामा कुनै किसिमको विभेद देखापरेको पाइदैन । विशेषतः विपश्यना भावनाको क्षेत्रमा ।

हाल नेपालमा विपश्यना ध्यानकेन्द्र स्थापनाको विकास हुदैआइरहेका छन्; अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र, शंखमूल, धर्मश्रृंग विपश्यना केन्द्र, बुढानीलकण्ठ, त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्र, लामाटार, मंगलमार्ग ध्यान केन्द्र आदि ।

यी सबै केन्द्रहरूमा तीनै परमपराका साधक साधिकाहरु मेलमिलापका साथ सहभागी भई साधनामा जुटेका छन् । भावनाका र सस्वाद पाइराखेका छन् । कुनै प्रकारको मत भिन्नता देखापरेको छैन । खुशीको कुरा अन्य-अन्य धर्मावलम्बीहरु पनि यसमा भन्-भन् सम्मिलित हुँदै गइरहेका नै छन् ।

यो त अति नै राम्रो प्रेरणास्त्रद र उत्साहजनक वातावरण नै भन्नुपरेको छ । यसबाट बौद्ध एकताको र धर्म एकताको आभ्यास भल्कैदै गइरहेको छ । यस भावनालाई जीवित राखिराख्नु नितान्त आवश्यक छ । जसबाट धर्ममा एकीकरण र सौहार्द्रताको भावना प्रस्फुटित भइरहने छ । नेपाली बौद्धहरुको सुदृष्टिकरण पनि यसैबाट हुनसक्दछ । नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता छ, भन्ने पनि यसले मद्दत पुऱ्याइरहने छ । टेवा मिल्ने छ ।

भवतु सब्व मंगलं !

अनिच्चावत संखारा.....

सुगति तथा निर्वाण कामना

जन्म : वि.सं. २०५६

दिवंगत : वि.सं. २०७५

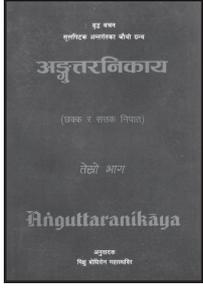
दिवंगत सन्देश तुलाधर

नियात्रा सहकारी तथा परित्राण गुठिका सदस्य गौतमरत्न तुलाधर तथा लक्ष्मी तुलाधरका सुपुत्र सन्देश तुलाधरको आकस्मिक निधन भएकोमा उहाँको सुगति तथा निर्वाण कामना गर्दै परिवारजनमा धैर्य धारण गर्न सकोस् भनी प्रार्थना गर्दछौं ।

नियात्रा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था परिवार

नियात्रा परित्राण गुठी परिवार

भिक्षु विमलो स्थविर, भिक्षु रेवतो स्थविर, अ. सद्दाचारी, राम/चन्द्रलक्ष्मी श्रेष्ठ, आनन्द/सानुहिरा शाक्य, रमेश/रोशनी बज्राचार्य, राजेन्द्र/शारदा नकमी, रामप्रसाद/गुणकेशरी डंगोल, उत्तम/सहनशीला तुलाधर, मचाकाजी/रति डंगोल, रेणु तुलाधर

अङ्गुत्तरनिकाय

भिक्षु बोधिसेन महास्थविर
अनुवादक

(१०) ५. उपालिबग्गो

१. कामभोगीसुत्तं

११. एक समय भगवान् सावत्थिस्थित अनाथपिण्डिकको जेतवनाराममा बस्नुहुन्थ्यो । त्यस समय अनाथपिण्डिक गृहपति जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ गए । त्यहाँ पुगेपछि, भगवानलाई अभिवादन गरी एक ठाउँमा बसे । एक ठाउँमा बसेपछि, अनाथपिण्डिक गृहपतिलाई भगवानले भन्नुभयो—

क“गृहपति ! यस लोकमा दशप्रकारका काम-भोगी विद्यमान छन् । ती दश के के हुन् ? गृहपति ? यहाँ एक प्रकारका काम-भोगीले साहसिक भई अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । साहसिक र अधर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा न आफूलाई सुखी पार्छ, न संतृप्त पार्छ, न बाँड्छ अनि न त पुण्यकर्म नै गर्छ ।

क“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले साहसिक भई अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । साहसिक र अधर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी र संतृप्त पार्छ तर बाँड्दैन पनि पुण्यकर्म पनि गर्दैन ।

क“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले साहसिक र असाहसिक भई अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । साहसिक वा असाहसिक भई अधर्मपूर्वक खोजी गरेको धनसम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पार्छ, संतृप्त पार्छ, बाँड्छ पनि पुण्यकर्म पनि गर्छ ।

ख“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले साहसिक वा असाहसिक भई धर्म वा अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । साहसिक वा असाहसिक भई धर्म वा अधर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई न सुखी र संतृप्त पार्छ न बाँड्छ न पुण्यकर्म नै गर्छ ।

ख“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले साहसिक वा असाहसिक भई धर्मपूर्वक-अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी

गर्छ । साहसिक वा असाहसिक भई धर्म वा अधर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी र संतृप्त पार्छ अनि न बाँड्छ न पुण्यकर्म नै गर्छ ।

ख“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले साहसिक वा असाहसिक भई धर्मपूर्वक वा अधर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । साहसिक वा असाहसिक भई धर्म वा अधर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पार्छ, संतृप्त पार्छ, अनि बाँड्छ पनि पुण्यकर्म पनि गर्छ ।

ग“गृहपति ! यहाँ एक थरी काम-भोगीले असाहसिक भई, धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । असाहसिक भई धर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा न आफूलाई सुखी पार्छ, न संतृप्त पार्छ, न बाँड्छ, न पुण्य कर्म नै गर्छ ।

ग“गृहपति ! यहाँ एक प्रकारका काम-भोगीले असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । असाहसिक भई धर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पार्छ, संतृप्त पार्छ अनि न बाँड्छ, न पुण्यकर्म नै गर्छ ।

ग“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । असाहसिक भई धर्मपूर्वक खोजीगरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पार्छ, संतृप्त पार्छ अनि बाँड्छ पनि, पुण्यकर्म पनि गर्छ ।

घ“गृहपति ! यहाँ एकथरी काम-भोगीले असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । असाहसिक भई धर्मपूर्वक खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी र संतृप्त पार्छ अनि बाँड्छ पनि पुण्य कर्म पनि गर्छ । ऊ भोग-सम्पत्तिमा बाँधिँएको, मूर्छित, डुबिनैरहेको, दुष्परिणामदर्शी नभएको अनि अमुक्तप्रज्ञाको भई परिभोग गर्छ ।

“गृहपति ! जो त्यो काम-भोगीले असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । असाहसिक भई

प्रशंसित हुन्छ । 'बाँड्छ अनि पुण्य कर्म नै गर्छ ।' यो तेस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । गृहपति ! काम-भोगी यी तीन कारणले प्रशंसित हुन्छ भने यी नै एक कारणले निन्दित हुन्छ ।

“गृहपति ! यहाँ एक प्रकारका काम-भोगीले धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा न आफूलाई सुखी पाछ, न संतृप्त पाछ, न बाँड्छ न पुण्यकर्म गर्छ । ‘ धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ’, गृहपति ! यो एक कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘न आफूलाई सुखीपाछ, न संतृप्तपाछ’, यो पहिलो कारणले निन्दित हुन्छ । ‘न बाँड्छ, न पुण्यकर्म गर्छ’, दोस्रो कारणले निन्दित हुन्छ । गृहपति ! काम-भोगी यो एक कारणले प्रशंसित हुन्छ भने दुई कारणले निन्दित हुन्छ ।

“गृहपति ! यहाँ उक प्रकारका काम-भोगी धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ, न बाँड्छ, न पुण्यकर्म गर्छ । गृहपति ! यो काम-भोगी दुई कारणले प्रशंसित हुन्छ भने एक कारणले निन्दित हुन्छ । ‘धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ’, यो पहिलो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्तपाछ’, यो दोस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘न बाँड्छ, न पुण्यकर्म गर्छ’, यो एक कारणले निन्दित हुन्छ । गृहपति ! काम-भोगी यी दुईकारणले प्रशंसित हुन्छ भने ए कारणले निन्दित हुन्छ ।

“गृहपति ! यहाँ एक प्रकारका काम-भोगी धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ, बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ । ऊ त्यस भोग-सम्पत्तिमा बाँधिएको हुन्छ, मूर्छित हुन्छ, डुबिएको हुन्छ, अवगुण नदेख्ने, मुक्ति नचाहने (अमुक्त प्रज्ञा) भई सम्पत्ति परिभोग गर्छ । गृहपति ! यो काम-भोगी तीन कारणले प्रशंसित हुन्छ भने ए कारणले निन्दित हुन्छ । ‘असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ’, यो पहिलो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ’, यो दोस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ’, यो तेस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ऊ त्यस भोग-सम्पत्तिमा बाँधिएको, मूर्छित भएको, डुबिएको,

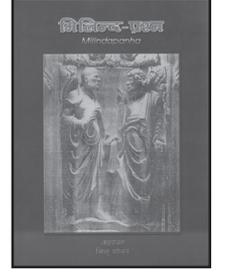
अवगुण नदेख्ने, मुक्ति नचाहने (अमुक्त प्रज्ञा) भई सम्पत्ति परिभोग गर्छ’, यो एक कारणले निन्दित हुन्छ । गृहपति ! यो काम-भोगी यी तीन कारणले प्रशंसित हुन्छ भने एक कारणले निन्दित हुन्छ ।

“गृहपति ! यहाँ एक प्रकारका काम-भोगी धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ, बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ । ऊ त्यस भोग-सम्पत्तिमा न बाँधिएको, मूर्छित नहुने, न डुबिएको, अवगुण देख्ने, मुक्ति चाहने (मुक्तप्रज्ञा) भई सम्पत्ति परिभोग गर्छ । गृहपति । यो काम-भोगी चार कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘असाहसिक भई धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ’ यो पहिलो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ’, यो दोस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । ‘ बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ’, यो तेस्रो कारणले प्रशंसित हुन्छ । त्यस भोग-सम्पत्तिमा ऊ बाँधिएको छैन, मूर्छित भएको छैन, डुबिएको छैन, अवगुण, देख्ने, मुक्ति चाहने (मुक्तप्रज्ञा) भई सम्पत्ति परिभोग गर्छ’ यो चार कारणले प्रशंसित हुन्छ । गृहपति ! यो काम-भोगी यी चारै कारणले प्रशंसित हुन्छ ।

गृहपति ! यी नै दश काम-भोगीहरु लोकमा विद्यमान छन् । गृहपति ! यी दश काम-भोगीहरुमा जो यो धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिको खोजी गर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई खोजी गरेको भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ, बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ । ऊ त्यस भोग-सम्पत्तिमा न बाँधिएको, मूर्छित नहुने, न डुबिएको, अवगुणदर्शी, मुक्ति चाहने (मुक्तप्रज्ञा) भई सम्पत्ति परिभोग गर्छ । ती दश काम-भोगीहरु मध्येमा यी काम-भोगी अग्र, श्रेष्ठ, प्रमुख, उत्तम, प्रवर ठहरिन्छ । गृहपति ! जस्तै- गाईबाट दूध, दूधबाट दही, दहीबाट नौनी, नौनीबाट घ्यू, घ्यूबाट घ्यूको मण्ड (परिशुद्ध घ्यू) अग्र भनिन्छ ।

त्यस्तै गृहपति ! यी दश काम-भोगीहरु मध्येमा जुन यो काम-भोगीले असाहसिक रूपले धर्मपूर्वक भोग-सम्पत्ति खोजीगर्छ । धर्मपूर्वक असाहसिक भई भोग-सम्पत्तिद्वारा आफूलाई सुखी पाछ, संतृप्त पाछ, बाँड्छ, पुण्यकर्म गर्छ । त्यस भोग-सम्पत्तिमा नबाँधिएको, मूर्छित नभएको, नडुबिएको, अवगुणदर्शी मुक्ति चाहनेभई सम्पत्ति परिभोग गर्छ । ती दश काम-भोगीहरु मध्येमा यी कामभोगी अग्र, श्रेष्ठ, प्रमुख, उत्तम, प्रवर ठहरिन्छ । ♦

मिलिन्द-प्रश्न

५. अकर्मजादि विषयमा प्रश्न

९. “भन्ते नागसेन ! लोकमा कुनै कर्मको कारण उत्पन्न भएको देखिन्छ भने कुनै हेतुको कारण र कुनै ऋतुको कारण । भन्ते ! जो यस लोकमा विनाकर्मको कारण विनाहेतुको कारण र विनाऋतुको कारण उत्पन्न हुने कुनै वस्तु छ ? छ भने भन्नुहोस् ।”

१०. “महाराज ! लोकमा यस्ता दुई वस्तुहरू मात्र छन् जो न कर्मको कारण, न हेतुको कारण, र न ऋतुको कारण उत्पन्न हुन्छन् ।” “कुनचाहिँ दुई ?” “महाराज ! (१) आकाश, जो न कर्मको कारण, न हेतुको कारण, न ऋतुको कारण उत्पन्न हुन्छ र (२) निर्वाण, जो न कर्मको कारण न हेतुको कारण, न ऋतुको कारण उत्पन्न हुन्छ महाराज ! यी दुई चीजहरू न कर्मको कारण, न हेतुको कारण, न ऋतुको कारण उत्पन्न हुन्छन् ।”

“भन्ते नागसेन ! बुद्धवचनलाई नविगार्नुहोस् । कुरा नबुझी भट्टै उत्तर नदिनुहोस् ।” “महाराज ! तपाईंले मलाई बुद्धवचन नविगार्नुहोस्, कुरा नबुझीकन भट्टै उत्तर नदिनुहोस् भनी भन्नुभयो, मैले तपाईंलाई त्यस्तो कुरो भनेको छु ?” “भन्ते नागसेन ! यसो भनेमा बेस हुन्छ कि आकाश न कर्मको कारण, न हेतुको कारण, न ऋतुको कारण उत्पन्न हुन्छ । तर भन्ते ! सयकडौं प्रकारले भगवानले आफ्ना श्रावकहरूलाई निर्वाण साक्षात् गर्ने मार्ग देखाउनुभयो । तैपनि तपाईं कसरी भन्न सक्नुहुन्छ कि निर्वाण अहेतुक हुन्छ ?”

“महाराज ! यो सत्य हो कि भगवान्ले सयकडौं प्रकारले आफ्ना श्रावकहरूलाई निर्वाण साक्षात् गर्ने मार्ग देखाउनुभयो । तर उहाँले निर्वाण उत्पन्न गर्ने हेतुलाई देखाउनु भएको होइन ।”

“भन्ते ! यहाँ भनै अन्धकारमा परें, भन् अन्धकार वनमा परें, यो प्रश्न भन् जटिल भयो । यदि निर्वाण-साक्षात् गर्ने हेतु छ भने त्यो कसरी हुन सक्छ कि त्यसलाई

उत्पन्न गर्ने हेतु नहोस् । यदि निर्वाण साक्षात् गर्ने हेतु छ भने त्यसलाई उत्पन्न गर्ने हेतु पनि त हुनैपर्छ ।

“भन्ते नागसेन ! जस्तै, कुनै छोरोको बुबा हुन्छ, त्यस बुबाको पनि बुबा हुनैपर्छ । शिष्यका गुरु हुन्छन्, त्यस्तै, उनका पनि गुरु हुनैपर्छ । टुसोको वीउ हुन्छ । त्यस वीउको पनि वीउ हुनैपर्छ । भन्ते नागसेन ! त्यसरी नै, यदि निर्वाण साक्षात् गर्ने कुनै हेतु छ भने, त्यसको कुनै उत्पन्न गर्ने हेतु पनि हुनैपर्छ ।”

“रूखको लहरो या शीर्षभाग हुन्छ भने, त्यसको मध्य भाग र मूल जरो पनि हुनैपर्छ । भन्ते नागसेन ! त्यसरी नै, यदि निर्वाण साक्षात् गर्ने हेतु छ भने त्यसको कुनै उत्पन्न गर्ने हेतु पनि हुनैपर्छ ।” “महाराज ! निर्वाण उत्पन्न गर्न सकिन्न । त्यसैले त्यसको कुनै हेतु हुनैपर्छ भन्ने छैन ।”

११. “भन्ते नागसेन ! त्यसो भए कारण दिएर मलाई सम्झाउनुहोस् कि कसरी निर्वाण-साक्षात् गर्ने हेतु भएर पनि त्यसलाई उत्पन्न गर्ने हेतु हुँदैन ।”

१२. “हुन्छ ! सावधानीपूर्वक ध्यान दिएर सुनुहोस् । म त्यसको कारण भन्दैछु- महाराज ! कुनै मानिसले आफ्नो प्राकृतिक शक्तिले यहाँबाट पर्वतराज हिमालयसम्म पुग्न सक्छ ?” “हो भन्ते ! पुग्न सक्छ ।” “महाराज ! त्यसो भए के उसले आफ्नो प्राकृतिक शक्तिले पर्वतराज हिमालयलाई यहाँ ल्याउन सक्छ ?” “सक्दैन भन्ते ! ल्याउन सक्दैन ।” “महाराज ! त्यसरी नै, निर्वाण साक्षात् गर्ने मार्गबारे भन्न सकिन्छ तर त्यसको उत्पादक हेतुलाई कसैले देखाउन सक्दैन ।”

“महाराज ! के कुनै पुरुष आफ्नो प्राकृतिक शक्तिले डुङ्गामा चढेर महासमुद्रपारि जान सक्छ ?” “हो भन्ते ! पारी जान सक्छ ।” “महाराज ! तर के उसले आफ्नो प्राकृतिक शक्तिले त्यस पारी (किनारा) लाई वारी ल्याउन सक्छ ?” “सक्दैन भन्ते !” “हो ! ठीक त्यसरी नै, निर्वाण साक्षात् गर्ने बाटो त देखाउन सकिन्छ, तर त्यसको

उत्पादक हेतुलाई कसैले देखाउन सक्दैन । किन सकिन्न ? किनकि निर्वाण निर्गुण (असंस्कृत) धर्म भएकोले ।” “भन्ते नागसेन ! निर्वाण असंस्कृत धर्म हो ?” “हो महाराज ! निर्वाण असंस्कृत धर्म हो, न त कसैले यसलाई बनाएको हो । निर्वाणका साथ उत्पन्न हुने र उत्पन्न नहुने प्रश्न नै रहँदैन । त्यसलाई उत्पन्न गर्न सकिन्छ कि सकिन्न – यो प्रश्न पनि होइन । निर्वाण वर्तमान, भूत र भविष्यत् तीनैवटै कालहरूभन्दा पर छ । निर्वाणलाई न आँखाले देख्न सकिन्छ, न कानले सुन्न सकिन्छ, न नाकले सुँघ्न सकिन्छ, न जिब्रोले चाख्न सकिन्छ, न त शरीरले छुन सकिन्छ ।”

“भन्ते नागसेन ! उत्पन्न नहुने हो भने भूत, भविष्यत् र वर्तमान काल होइनन् भने, आँखा, कान, नाक जिब्रो शरीरले बुझ्न सक्दैन भने, भन्ते नागसेन ! तपाईंहरूले निर्वाण धर्म देख्नुभएकै छैन ? त्यसो भए निर्वाण भन्ने नै छैन ?” “महाराज ! निर्वाण छ । निर्वाण मनले जान्न सकिन्छ, अर्हत्पदलाई पाएर भिक्षु विशुद्ध, प्रणीत, ऋजु तथा आवरणहरू र सांसारिक कामनाहरूले रहित मनले निर्वाणलाई देख्छ ।”

“भन्ते ! त्यो निर्वाण कस्तो छ ? उपमा र कारण दिएर स्पष्टसँग सम्झाउनुहोस् ।” “महाराज ! हावा नामको कुनै वस्तु छ ?” “हो भन्ते ! छ ।” “महाराज ! कृपया त्यो मलाई देखाउनुहोस् । त्यसको रङ र आकार कस्तो छ ? के पातलो छ या मोटो ? के छोटो छ कि लामो ?” “भन्ते नागसेन ! हावालाई यसरी देखाउन सकिन्न ।” “त्यो यस्तो चीज होइन जसलाई हाथमा लिएर थिच्न सकियोस् । तैपनि त्यो अवश्य छ ।” “महाराज ! यदि तपाईं हावालाई त्यसरी देखाउन सक्न हुन्न भने, हावा भन्ने वस्तु नै छैन ?” “भन्ते नागसेन ! म जान्दछु, हावा कुनै वस्तु हो । मलाई पूर्ण विश्वास छ कि हावा नामको कुनै वस्तु छ । तर म त्यो तपाईंलाई देखाउन सकिदैन ।” “महाराज ! त्यस्तै, निर्वाण छ तर रङ वा रूपबाट देखाउन सकिन्न ।”

“साधु भन्ते नागसेन ! मैले बुझें । उपमा दिई राम्रा-राम्रा कारण देखाई निर्वाण छ भन्ने कुरा मलाई बुझाउनुदिनुभयो । तपाईं जसो भन्नुहुन्छ, म त्यसलाई स्वीकार गर्दछु ।”

६. कर्मजादिको (उत्पत्ति कारण) विषयमा प्रश्न

१३. “भन्ते नागसेन ! यस लोकमा को कर्मको कारण उत्पन्न हुन्छ, केचाहिँ ऋतुको कारण ? कोचाहिँ न कर्मको कारण उत्पन्न हुन्छ, न हेतुको कारण न ऋतुको कारण ?”

१४. “महाराज ! जति पनि सचेतन सत्व छन्, ती सबै कर्मको कारण उत्पन्न हुन्छन् । आगो र वीउवाट उम्रने वस्तु हेतुको कारणले उत्पन्न हुन्छ । पृथ्वी, पर्वत, पानी, हावा आदि ऋतुको कारणबाट उत्पन्न हुन्छन् । आकाश र निर्वाण – यी दुई न कर्मको कारण उत्पन्न हुन्छन्, न हेतुको कारण, न ऋतुको कारण । महाराज ! निर्वाण कर्मले उत्पन्न हुन्छ, हेतुले उत्पन्न हुन्छ, ऋतुले उत्पन्न हुन्छ नै भनेर भन्न सकिन्न । फेरि, यो निर्वाण उत्पन्न हुन्छ, यो निर्वाण उत्पन्न हुँदैन र यो निर्वाणलाई उत्पन्न गर्न सकिन्छ भनेर भन्न सकिन्न । यो निर्वाण न भूतकालमा थियो, न वर्तमानकालमा छ, न यो भविष्यकालमा हुनेछ भनी भन्न सकिन्छ । निर्वाणलाई न आँखाले देख्न सकिन्छ, न कानले सुन्न सकिन्छ, न नाकले सुँघ्न सकिन्छ, न जिब्रोले चाख्न सकिन्छ, न शरीरले नै स्पर्श गर्न सकिन्छ । महाराज ! निर्वाण त मनले मात्र बुझ्न सकिन्छ । अर्हत् पद पाएर आर्यश्रावकले विशुद्ध ज्ञानले निर्वाणको साक्षात् गर्दछ ।”

“भन्ते नागसेन ! यो रमाइलो प्रश्न तपाईंले राम्ररी समाधान गरिदिनुभयो । संशयलाई मेटेर एकदमै स्पष्ट पारिदिनुभयो । तपाईं जस्ता गणाचार्य श्रेष्ठको सामु आउनाले मेरो शङ्का मेटियो ।”

◆

गत अंक

त्रि-बोधिरस (बौद्ध मासिक पत्रिका)

समयमै वार्षिक ग्राहक बनी बुद्ध शिक्षा पढौं, पढाऔं, धारण, पालना गरौं ।
शासनिक योगदान पुऱ्याऔं ।

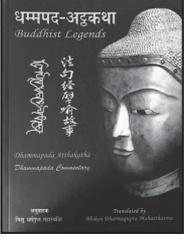
प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:
त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र

सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८१४९५,

E-mail: pashavimalo@gmail.com, tribodhirasa@gmail.com

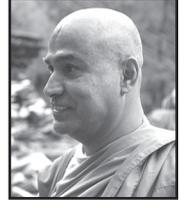
त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका
Tri-Bodhis Buddhist Monthly Magazine
सं. - १०२४ - एम - २०१८

ट. सारिपुत्रस्थविरया खँ

भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

अनुवादक

गत अंकपाखें क्रमशः .....

उखुन्हु दिनय हे शास्तां सुर्घोया किचः वृद्धि जुया वयेवं वेलुवनय श्रावकपिन्त मुंका निम्ह स्थविरपिन्त अग्रश्रावकस्थान बिया प्रातिमोक्ष पाठ याका विज्यात । भिक्षुपिंसं निन्दा यात - “शास्तां खाःस्वया पदविया विज्यात, अग्रश्रावकस्थान विइम्हसिनं न्हापालाक प्रव्रजित जूपिं पञ्चवर्गीयपिन्त विइगु उचित खः, थुपिन्त स्वयाः विमज्यासाः यशस्थविर प्रमुख न्येन्याम्ह भिक्षुपिन्त विइगु उचित खः, थुमित नं स्वया विमज्यासा स्वीम्ह भद्रवर्गीयपिन्त, थुमित नं स्वया विमज्यासा स्वह दाजुकिजापिं उरुवेल काश्यपादिपिन्त, थुपिं थुलिमछि, महास्थविरपिन्त त्याग यानाः दकले लिपा प्रव्रजित जूपिन्त अग्रश्रावकस्थान बिया विज्याबले खाः स्वया बिल” धकाः धाल । शास्ता, “छु धयाचवनागु, भिक्षुपिं” धकाः न्यना विज्यायेवं, “थ्व खँ खः” धकाः धायेवं “न जिं, भिक्षुपिं, खाः स्वया पद बियागु खः, थुमिसं थथःम्हं प्रार्थना यानावःगु हे बियागु खः । आज्ञात कौण्डिन्यं छगू वाया वारिं गुक्वःतक अग्रगु वा दान ब्यूबले अग्रश्रावकस्थान प्रार्थना याःसानं मव्यू, अग्रधर्मगु अर्हत्त्व दकले न्हापालाक थुइकेगु प्रार्थना यानाः तिनी बिल ।” “गुबले भगवान् ?” “न्यनेगु खःला, भिक्षुपिं” धकाः आज्ञा जुया विज्यात । “खः, भन्ते” धकाः धायेवं, भगवान् बुद्धं न्हापाया खँ न्हचथना विज्यात -

भिक्षुपिं, थनिं गूइ छगूकल्प न्हापा विपस्सी धयाम्ह लोकय उत्पन्न जुल । उबले महाकाल चूलकाल धयापिं निम्ह दाजुकिजा कुटुम्बिकपिं तधंगु वाया बुँइ वा पिके बिल । अले छन्हुया दिनय चूलकाल वाया बुँइ वनाः छगू भाग वा लया नल, व तःसकं साःगु जुल । वं बुद्धप्रमुख संघयात वाया भाग दान विइगु इच्छा जुया दाजुम्हसिथाय वनाः, “दाइ, छगू भाग वा लया बुद्धपिन्त ल्वःकथं थुइके वियाः दान विइमाल” धकाः धाल । “छु धयागु, किजा, छगू भाग वा लया दान विइगु धयागु न न्हापा जुइ धुंकूगु खः, न लिपा जुइगु खः, वायात स्यंके मते” धकाः धाःसानं वं हानं हानं प्वं हे प्वन । अले वयात दाजुम्हं, “अथेसा वाया बुँइ निगू भागयानाः जिगु भाग मथ्यूसे थःगु भाग बुँइ छु याये मं दु, व या” धकाः धाल । वं “ज्यू” धकाः बुँयात भाग थला आपालं मन्तूतयके ग्वहाली प्वनाः छगू भाग वा लया लः मतःसे दुरुइ थुयेके बिया घ्यः, कस्ति व

साखः आदि मिलेयानाः बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात दानवियाः भोजनया अन्तय - “थ्व, भन्ते, जिगु अग्रदानं अग्रधर्मयात दकले न्हापालाक थुइके फयेमा” धकाः धाल । शास्तां “थथे जुइमा” धकाः अनुमोदन यानाः विज्यात ।

वं बुँइ वनाः स्वस्वं फुक्क बुँइ वायागुंइ चिनातःगु थें वामाया च्चकात वां जायाच्वंगु खनाः न्याता प्रकारया प्रीति उपलब्ध जुयाः, “जित लाभ जुल धाथें” धकाः विचाः याना छुते याबले भिंभंगु छुतेयानाः दानबिल, गामवासीपिं नापं अग्रगु वा दान बिल, वा लःगु इलय् बाँबांलाःगु लया, वा दाःगु इलय् बाँबांलाःगु दाया, द्वचिंगु इलय् बाँबांलाःगु द्वचिना, पाःबले बाँबांलाःगु, पाःना थःलय् तःबले बाँबांलाःगु व वा कोठाय् (कुथिइ) दुत हःबले बाँबांलागु (वा दान बिल) । थथे छगू वाया बालिं गुक्वःतक अग्रदानं बिल । वयात फुक्क पटकय् काकाथाय् परिपूर्ण जुल, वा भन्नुन् वृद्धि जुल । थ्व धर्म धयागुलिं थःम्हं रक्षा यायेवं रक्षा याइ । उकिं भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया विज्यात-

“धर्म धाथें रक्षा याइ धर्मचारीयात,

धर्मयात बांलाःक आचरणयाम्हसित सुख दइ ।

थुजागु फल दु बांलाक आचरण यागु धर्मय्,
न दुर्गतिइ वनी धर्माचारी ॥”

“थथे थ्वं विपस्सी सम्यक्सम्बुद्धयापालय् अग्रधर्मयात न्हापालाक थुइकेगु प्रार्थना यानाः गुक्वःतक अग्रदानत बिल । थनिं छगू लाख कल्प न्हचः हंसवती नगरय् मञ्जोत्तर सम्बुद्धया पालय् नं न्हयन्हुतक महादान बिया वसपोल भगवान् बुद्धया पादमूलय् भोस्सुना अग्रधर्मयात न्हापालाक थुइकेगु हे प्रार्थना याःगु जुल । थथे थ्वं प्रार्थना याःगु हे जिं बियागु खः, भिक्षुपिं, जिं खाः स्वया बियागु मखु” धकाः आज्ञा जुया विज्यात ।

“यशकूलपुत्र प्रमुख न्येन्याम्हसिनं छु ज्या यात ले, भन्ते ?” धकाः न्यन । “थुमिसं नं छम्ह बुद्धयाथाय् अर्हत्त्व प्रार्थना यानाः आपालं पुण्यकर्म यानाः लिपा बुद्ध उत्पन्न मज्जिनबले पासापिं जुया पुचः मुना पुण्यकर्मत यानाः अनार्थपिनिगु मृतक शरीरत व्यवस्था यानाः विचरण यात । इपिं छन्हुया दिनय गर्भवती मिसा सिनाच्वंगु खनाः, ‘उइ यंकेमाल धकाः श्मसानय् यंकल । इपिं मध्ये न्याम्ह मन्तूतयत् ‘छिमिसं उ, धकाः श्मसानय् तया, ल्यं दुपिं गामय् दुहावन ।

यशकुमारं उगु मृतक शरीरयात सुलिं सुयाः पुतु पुइका उनाच्चंबले अशुभसंज्ञा लाभ जुल, मेपिं प्यम्हसित नं - 'स्व, पासापिं, थ्व शरीरय् अन अन छयंगु मदुथाय् तुयु च्याथःथाम्ह सा थें अशुद्ध दुर्गन्धित प्रतिकुलगु खः' धकाः क्यन । इमित नं अन अशुभसंज्ञा प्रतिलाभ जुल । इपिं न्याम्हसिनं नं, गामय् वनाः, ल्यं दुपिं पासापिन्त कन । यशकुमार छेंय् वनाः माँबौपिं व कलायात कन । इपिं फुकसिनं अशुभ भावना यात । थ्व हे थुमिगु पूर्वकर्म खः । उकिं हे यशयात स्त्रीयात आगारय् श्मशानसंज्ञा उत्पन्न जुल, उगु उपनिश्रय सम्पतिं यानाः सकसित नं अर्हत्त्व उत्पन्न जुल । थथे थुमित नं, थःम्हं प्रार्थना याःगु हे, प्राप्त जुल । जिं ख्वाः स्वया वियागु मखु" धकाः आज्ञा जुया विज्यात ।

"भद्रवर्गीय पासापिंसं छु ज्या यात ले, भन्ते ?" धकाः न्यन । "थुमिसं नं न्हापायापिं बुद्धपिंथाय् अर्हत्त्व प्रार्थना यानाः पुण्यकर्मत यानाः लिपा बुद्ध उत्पन्न मज्जनिवले स्वीम्ह धुर्तत जुया तुण्डिलोवाद देशना न्यनाः ख्वीद्वः दँ न्यागु शीलत पालन यात । थथे थुमित नं थःम्हं प्रार्थना याःगु हे प्राप्त जुल । जिं ख्वाः स्वया वियागु मखु" धकाः आज्ञा जुया विज्यात ।

"उरुवेलकाश्यपादिपिंसं छु ज्या यात ले, भन्ते ?" धकाः न्यन । "इपिं नं अर्हत्त्व हे प्रार्थना यानाः पुण्यकर्मत यात । थनिं गुइनिगु कल्पय् तिष्य व पुष्य धयापिं निम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जगु जुला पुष्यबुद्धया महिन्द्र धयाम्ह जुजु बौ जुल । वसपोलया सम्बोधि प्राप्त जुइवं उम्ह जुजुया चिधिम्ह काय् न्हापांम्ह अग्रश्रावक व पुरोहितया काय् निम्हम्ह अग्रश्रावक जुल । जुजुं शास्तायाथाय् वनाः - ' जि तधिम्ह काय् बुद्ध जुल, चिधिम्ह काय् प्रथम अग्रश्रावक, पुरोहितया काय् दोश्रो अग्रश्रावक' धकाः इमित स्वया, 'जिगु हे बुद्ध खः, जिगु हे धर्म खः, जिगु हे संघ खः, नमस्कार वसपोल भगवान् अर्हत् सम्पक्सम्बुद्धयात' धकाः स्वक्वतक लयताःगु वचन ल्हानाः शास्ताया पादमूलय् भोस्सुनाः, ' भन्ते, आः जि गुइद्वःदँ प्रमाण आयुया च्चकाय् च्चना द्यनेगु इलय् थें च्चन, मेपिनिगु छेंय् लुखाय् विमज्यासे गुबलेतक जि म्वाइ, उबलेतक जिगु प्यंगु प्रत्ययत (सामानत) स्वीकार यानाः विज्याहँ धकाः प्रतिज्ञा कया न्हियां न्हिथं बुद्धया सेवा यानाच्चन । जुजुया मेपिं नं स्वम्ह कार्यापिं दु । इपिं मध्ये तधिम्हसिया न्यासः सिपाहिं परिवारपिं दु, माहिलाम्हसिया स्वसः व चिधिम्हसिया निसः दु । इमिसं 'जिमि नं दाइयात भोजन याके धकाः बौयाके मौका फ्वनं नं प्राप्त मजुया हानं हानं फ्वसां नं प्राप्त मजुया सिमानाय् ल्वापु जुइवं उगुयात शान्त यायेत छ्वःपिंसं सिमानाय् शान्त यानाः बौम्हसियाय् वल । अले इमित बौम्हं आलिङ्गन यानाः छयंगु च्चुपानया, 'वर छिमित, मस्त, विइ' धकाः धाल ।

"इमिसं 'साधु, देव' धकाः वर कयागु यानाः हानं छुं समय लिपा (गुलिचा मदुवं हे) बौम्हं 'का, बाबुपिं, वर' धकाः धाःबले, "देव, जिमित मेगु छुं नं माःगु म्दु, थनिंनिसं जिमिसं दाइयात भोजन याकेगु, थ्व जिमित वर व्यु" धकाः धाल । 'विइमखु, बाबुपिं ।' 'न्हाबले नं विइमखुसाः न्हय्दँ जक व्यु, देव ।' 'विइमखु, बाबुपिं ।' 'अथेसा खुदँ, न्यादँ, प्यदँ, स्वदँ, निदँ, दछि व्यु, देव ।' 'विइमखु, बाबुपिं ।' 'अथेसा, देव, न्हय्ला व्यु ।' 'खुला, न्याला, प्यला, स्वला व्यु, देव ।' 'विइमखु, बाबुपिं ।' 'देव, जिपिं छम्ह छम्हसित लछि लछि यानाः स्वलातक व्यु" धकाः फ्वन । 'साधु, बाबुपिं, अथेसा स्वलातक भोजन याकी धकाः धाल । इपिं खुसिजुया जुजुयात वन्दना यानाः थःगु थासय् हे वन । इपिं स्वम्हसिया नं छम्ह हे जक भण्डागारिक व छम्ह हे हिसाव किताव स्वइम्ह खः, इमि छगू लाख व नीद्वः पुरुष परिवारपिं दु । इपिं सकसितं सःतके छ्वया, 'जिपिं थ्व स्वला दश शील कया निगु वस्त्रं (काषायवस्त्र) पुना शास्तानापं वास याये, छिमिसं थुलि दानवस्तु ज्वनाः न्हिया न्हिथं गुइद्वः भिक्षुपिन्त व द्रःछि सिपाहिंतयत् फुक्क नके त्वंकेगु (खाद्यभोज्य सामानत) व्यवस्था या । जिमिसं थनिं निसं छुं धाये मखु" धकाः धाल ।

"इपिं स्वम्हसिनं द्रःछि परिवारपिं व्वनाः दशशील कयाः काषायवस्त्रत पुना विहारय् हे च्चन । भण्डागारिक व हिसाव किताव स्वइम्ह मिलेजुया स्वम्हं दाजुकिजापिन्त भण्डागारं पालंपाः दानवस्तु कया दान विइ, ज्यामितय् काय् पिं यागु भोजन भिक्षुसंघादिया नितिं ख्वयाच्चन । इमिसं मस्तयत् भिक्षुसंघपिं मवनिवं हे यागु भोजनादि विइगु जुयाच्चन ।

भिक्षुसंघया भोजनया अन्तय् छुं नं अप्वः न्हापा गुबले मजू । इपिं 'लिपा मस्तयत् विइ माल धकाः थःपिंसं नं कयानल । साःगु आहार खनाः सह याये मफुत । इपिं चयप्यद्वः दु । इमिसं संघयात व्यूगु दानवस्तुत नया कायया भेदं लिपा -सिइधुंका) सिनावनाः प्रेतयोनिइ उत्पन्न जुल । स्वम्ह दाजुकिजापिं द्रःछि पुरुषपिं नापं सिनावनाः देवलोकय् उत्पन्न जुया, देवलोक मनुष्यलोकय्, मनुष्यलोक देवलोकय् चाःह्युह्युं गुइनिगु कल्प फुत । 'थथे इपिं स्वम्ह दाजुकिजापिंसं अर्हत्त्व प्रार्थना यानाः उबले भिंगु ज्या यात । इमित थःम्हं प्रार्थना याःगु हे प्राप्त जुल । जिं ख्वाः स्वया वियागु मखु" धकाः आज्ञा जुया विज्यात ।

उबले इमिगु हिसाव किताव स्वइम्ह बहिदार विम्बिसार जुजुं जुल, भण्डागारिका विशाखा उपासिका खः । स्वम्ह राजकुमारपिं स्वम्ह जटिलिपिं जुल । इमि ज्यामित उबले प्रेतयोनिइ उत्पन्न जुया गुबले सुगतिइ व दुर्गतिइ चाःह्युह्युं थुगु कल्पय् प्यंगु बुद्धान्तरतक प्रेतलोकय्

हे उत्पन्न जुल । इपिं थ्व कल्प्य दकले न्हापालाक उत्पन्न जुया विज्याम्ह पीप्यद्रःदं आयुम्ह ककुसन्ध बुद्धयाथाय वनाः, “जिमित आहार प्राप्त जुइगु समय कनाः विज्याहूँ” धकाः न्यन । वसपोलं “जिगु जीवन कालय् प्राप्त जुइमखु, जियां लिपा महापृथ्वी योजनति थहाँ वयेवं कोणागमन धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइ, वसपोलयाके न्य” धकाः धाल । इपिं उलि समय वितेयानाः वसपोल उत्पन्न जुया विज्यायेवं वसपोलयाके न्यन । वसपोलं नं “जिगु जीवन कालय् नं प्राप्त जुइमखु, जियां लिपा महापृथ्वी योजनति थहाँ वयेवं काश्यप धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइ, वसपोलयाके न्य” धकाः धाल । इपिं उलि नं समय वितेयानाः वसपोल उत्पन्न जुया विज्यायेवं वसपोलयाके न्यन । वसपोलं नं “जिगु जीवन कालय् प्राप्त जुइमखु, जियां लिपा महापृथ्वी योजनति थहाँ वयेवं गौतम धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइ, उबले छिमि थःथिति विम्बिसार धयाम्ह जुजुं जुइ, जुजुं शास्तायात दान बिया छिमित पुण्यया भाग थ्यंका विइ, उबले प्राप्त जुइ” धकाः धाल । इमित छगू बुद्धान्तर कन्हे थें जुल । इमित तथागत उत्पन्न जुया विम्बिसार जुजुं न्हापांगु दिनय् दान ब्यूबले पुण्यया भाग प्राप्तमजुया चान्हय् ग्यानाःपुगु सःयानाः जुजुयात थःपिं क्यन । वं कन्हेखुन्हु वेलुवनय् वनाः तथागतयात उगु खवर कन ।

शास्ता, “महाराज, थनिं गुइगू कल्प न्ह्यः पुष्य बुद्धया इलय् थुपिं छं थःथितिपिं खः, भिक्षुसंघयात ब्यूगु दानवस्तुत नया प्रेतलोकय् उत्पन्न जुया चाःह्युह्यं ककुसन्धादि बुद्धपिके न्यना, इमिसं नं थये थये धकाः धया विज्यायेवं थुलिमछि समय छंगू दानयात प्रतीक्षा यायां म्हिगः छःपिसं दान ब्यूबले पुण्यया भाग प्राप्त मजुया थये याःगु खः” धकाः धाल । “छु, भन्ते, आः नं दान विइवं प्राप्त जुइला ?” “जुइ, महाराज,” जुजुं बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात निमन्त्रणा यानाः कन्हेखुन्हु महादान बिया, “भन्ते, थुकिं इपिं प्रेततयत् दिव्य अन्नपान प्राप्त जुइमा” धकाः पुण्यया भाग इनाः बिल, इमित अथे हे उत्पन्न जुल । कन्हेखुन्हु नांगां जुया थःपिं क्यन । जुजुं “थौं, भन्ते, नांगां जुया थःपिं क्यन” धकाः कन । “वस्त्रत छं मव्यू, महाराज, !” जुजुं नं कन्हेखुन्हु बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात चीवर दानबिया, “थुकिं इपिं प्रेततयत् दिव्यवस्त्रत प्राप्त जुइमा” धकाः थ्यंके बिल । उगु क्षणय् हे इमित दिव्यवस्त्रत उत्पन्न जुल । इपिं प्रेतभावयात त्याग यानाः दिव्यभावय् थ्यन । शास्ता अनुमोदन यायां “तिरोकुट्टेसु तिहन्ती” धकाः आदि तिरोकुट्टानुमोदन यानाः विज्यात । अनुमोदनया अन्तय् चयेप्यद्रः प्राणीपिं धर्मज्ञान लाभ जुल । थये शास्तां स्वम्ह दाजुकिजा जटिलपिनिगु खं कना विज्यानाः थुगु नं धर्मदेशना न्ह्यःथना विज्यात ।

अग्रश्रावकपिसं “भन्ते, छु यात ?” धकाः

न्यन । “इमिसं अग्रश्रावकभावया नितिं प्रार्थना यात ।” थनिं छगू लाखकल्प अधिक असंख्यकल्प न्ह्यः सारिपुत्र ब्रारण महासालकुलय् उत्पन्न जुल, नां शरद माणव खः । मोगल्लान गृहपति महासालकुलय् उत्पन्न जुल, वयागु नां सिरिवड्डहन कुटुम्बिक खः । इपिं निम्हं नापं धूलय् म्हितिपिं पासापिं जुल । इपिं मध्ये शरद माणव थः बौ मदयेधुंका कुलया महान् धनसम्पत्ति छ्यला छन्हुया दिनय् एकान्तय् च्वनाः विचाः यात - “जिं थ्व लोकय् थःगुभाव स्यु, परलोकया थःगुभाव मस्यु । जन्म जूपिं सत्त्वपिं सिइगु धयागु निश्चित खः, जिं छगू प्रब्रज्यां प्रब्रजित जुया मोक्षधर्म गवेसन (खोज) यायेगु उचित खः ।” वं पासायाथाय् वनाः धाल - “पासा सिरिवड्डहन, जिं प्रब्रजित जुया मोक्षधर्म माले, छु जिनापं प्रब्रजित जुइफु लाकि मफु ?” “मफु, पासा, छु हे जक प्रब्रजित जु ।” वं विचाः यात - “परलोकय् वनेवं पासापिं वा थःथितिपिं ज्वनाः वन धयागु मदु, थःम्ह यानागु थःत हे जुइ ।” अनलि रत्नया भण्डागार (धुकू) चायेके बिया दरिद्र, यात्रु, पविगं व याचकतयत् महादान बिया पर्वतया क्वय् दुहावनाः ऋषि प्रब्रज्यां प्रब्रजित जुल । वया छम्ह निम्ह स्वम्ह यायां ल्युल्यु प्रब्रजित जूपिं न्ह्येप्यद्रःति जटिलपिं दत । वं न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति (ध्यान) प्राप्त यानाः इपिं जटिलपिन्त कसिणपरिकर्म (समथ ध्यानया विषयवस्तु) कन । इपिं नं सकसिनं न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त यात ।

उगु इलय् अनोमदर्शी धयाम्ह सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुल । शहर चन्द्रवती धयागु जुल, बौ यशवान धयाम्ह क्षत्रीय, मां यशोधरा धयाम्ह देवी, बोधिवृक्ष अर्जुनसिमा, निसभ व अनोम निम्ह अग्रश्रावकपिं, वरुण धयाम्ह उपस्थाक, सुन्दसा व सुमना निम्ह अग्रश्राविकापिं जुला आयु छगू लाखदं जुल, शरीरया हाकः न्येच्याकु, शरीरया प्रभा भिंनिगू योजनतक न्यन, छगू लाख भिक्षुपरिवारपिं दु । वसपोल छन्हुया दिनय् सुथ न्हापनं महाकरुणासमापत्ति ध्यानं दना लोकय् स्वयाः विज्याज्यां शरद पतस्वीयात खनाः, “थौं जि शरद तपस्वीयाथाय् वनेगु कारणं यानाः धर्मदेशना यानागु महान् जुइ, वं अग्रश्रावकस्थानया नितिं प्रार्थना याइ, वया पासा सिरिवड्ड कटुम्बिक द्वितीय अग्रश्रावकस्थान प्रार्थना याइ, देशनाया अन्तय् वया परिवारपिं न्ह्येप्यद्रःति जटिलपिं अर्हत्वय् थ्यनी, जिं अन वनेगु उचित खः” धकाः थःगु पात्र व चीवर ज्वनाः मेपिं सुयात नं सःता विमज्यासे (मधाःसे) सीह थें याकचा विज्यानाः शरदतपस्वीया अन्तेवासिकपिं फलफुलया नितिं वबले “जिगु बुद्धभाव सिइके माः” धकाः अधिस्थान यानाः, शरद तपस्वीं खंकखंक हे वसपोल आकाशं क्वहाँ विज्यानाः पृथ्वील्य् प्रतिस्थित जुयाविज्यात । शरद तपस्वीं वसपोलया बुद्धानुभाव व शारीरिक चिं (म्हयाभाव)

खना: लक्षणमन्त्रय विचा: याना “थुपिं लक्षणं युक्तम्ह छैय् दुने च्वंसा चक्रवर्ती जुजु जुइ, प्रव्रजित जूसा लोकय भवचक्रच्छेदनम्ह सर्वज्ञ बुद्ध जुइ। थ्व पुरुष निश्चय नं बुद्ध ख:” धका: सिइका लँस्व: वना: पञ्चाङ्ग पूर्ण जुइक वन्दना याना: अग्रासन लाया बिल। भगवान् बुद्ध लायात:गु अग्रासनय फयेतुना विज्यात। शरद तपस्वी नं थ:त ल्व:गु आसन कया छखेलिकक फयेतुल।

उगु इलय् न्हेप्यद्र:ति जटिलपिसं प्रणीतप्रणीतगु रसं युक्तगु फलफुलत ज्वना: आचार्याया लिक्क थ्यपिसं भगवान् बुद्ध व आचार्य फयेतुना च्वंगु आसनयात खना: धाल - “आचार्य, जिपिं थ्व लोकय् छ:पिंस्वया महान्पिं मदु धका: विचा: यानाच्वना, थ्व पुरुष छ:पिंस्वया महान् म्ह धका: मती तया” धका: धाल। “तातपिं, छु धयागु, तूव:नापं ख्वीच्याद्र: योजन त:जागु सुमेरु पर्वतनापं तुलना यायेगु इच्छा याना: ला, सर्वज्ञ बुद्धनापं जित तुलना यायेमते पुत्रपिं” धका: धाल। अले इपिं तपस्वीपिसं, “यदि थ्व मेम्ह सुं साधारण सत्त्व जूसा, भी आचार्य थुजागु उपमा न्द्व:थना विज्याइ मखुजुइ, वसपोल धार्थे महान् पुरुष ख:” धका: सकलें हे पादमूलय् भोस्सुना शिरं वन्दना यात। अले इमित आचार्य धाल - “तातपिं, भीके बुद्धपिन्त विइगु उचितगु सामानत मदु, शास्ता भिक्षा विज्याइगु इलय् थन विज्यात, भीसं शक्ति व थ:गु क्षमतानुसार दान विइल्व:गु वस्तुत विइ, छिमिसं गुगु गुगु प्रणीतगु फलफुलत ख:, उगु उगु कया हिं” धका: कायेके छ्वया (हयेके बिया) ल्हा: सिला थ्व तथागतया पात्रय् ति। शास्तां फलफुलत ग्रहण याना: कया विज्यायेवं हे देवतापिसं दिव्यरस तया: बिल। व तपस्वीं थ:म्हं हे लखं बिया सेवा यात। अर्नालि भोजनयाये सिधयेका:, शास्ता फयेतुना विज्यायेवं फुक्क अन्तेवासिकपिन्त स:ता शास्ताया लिक्क खँलाबलायायां फयेतुल। शास्तां “निम्ह अग्रश्रावकपिं भिक्षुसंघनापं वयेमा” धका: विचा: याना विज्यात। इमिसं शास्ताया मनयात सिइका छगू लाख क्षीणास्रव परिवारपिं नापं वया शास्तायात वन्दना याना: छखेलिकक च्वनाच्वन।

अर्नालि शरद तपस्वीं अन्तेवासिकपिन्त स:तल - “तातपिं, भगवान् बुद्ध फयेतुना विज्या:गु आसन नं चीजा: जुल, छगू लाख श्रमणपिन्त नं आसन मदु, थौं छिमिसं त:धंक बुद्धयात सत्कार यायेगु उचित जुइ, पर्वतया क्वय् थासं वर्णगन्धं युक्तगु स्वाँत कया हिं” धका: धाल। धायेबले भन्कत थें जूसां, ऋद्धिवानम्हसिया ऋद्धिया विषयय् कल्पना याये थाकु, तुरन्त हे इपिं तपस्वीपिसं वर्णगन्धं युक्तगु स्वाँत हया बुद्धयात योजनति जा:गु पुष्पासन लायाबिल। निम्हं अग्रश्रावकपिन्त स्वंगू कोशगु, ल्यं दुपिं भिक्षुपिन्त बागु योजनादि भेदं, न्हपिं संघयात द्रं हँ पाय्जा:गु जुल। “गुकथं

छगू आश्रमय् अपाय् अपाय्धंगु आसनत लात” धका: कल्पना यायेथाय् मदु। थ्व ऋद्धिविषयया खँ ख:। थथे आसनत लायेवं शरद तपस्वीं तथागतया न्द्व:चने ल्हा: ज्वजलपा याना: दना, “भन्ते, जिमिगु ता:कालतक हित व सुखया नितिं थ्व पुष्पासनय् थहाँ विज्याहँ” धका: विन्ति यात। उकिं धयात:गु-

“अनेक प्रकारया स्वाँ व सुगन्ध मुंका छथाय्।

पुष्पासन लाया, थ्व वचन ल्हा:त ॥

“थ्व जिगु आसन वीर, लायात:गु छ:पिन्त ल्व:गु ख:।

जिगु चित्तयात प्रसन्न याना:, फयेतुना विज्याहँ पुष्पासनय्द्ध

“न्हय्चा न्हय्हु बुद्ध, फयेतुना विज्यात पुष्पासनय्।

जिगु चित्तयात प्रसन्न याना:, लयतायेका विज्यात

देवपिसहित सकलें ॥”

थथे शास्ता फयेतुना विज्यायेवं निम्ह अग्रश्रावकपिं व ल्यं दुपिं भिक्षुपिं थथ:त प्राप्त जूगु आसनय् फयेतुल। शरद तपस्वीं त:पागु महानगु पुष्पछत्र ज्वना: तथागतया फुसय् कुइका दनाच्वन। शास्ता “जटिलपिनिगु थ्व सत्कार महान् फल जुइमा” धका: निरोधसमापत्तिध्यानय् च्वना विज्यात। शास्ता समापत्तिध्यानय् च्वनाविज्या:गु भावसिइका निम्ह अग्रश्रावकपिं व ल्यं दुपिं भिक्षुपिं नं ध्यानय् च्वना विज्यात। तथागतयात न्हय्न्हतक निरोधसमापत्तिध्यानय् च्वना विज्याना: फयेतुना विज्यानाच्वंबले अन्तेवासिकपिं भिक्षाटनया ई जूबले वनया मूल, फलफुलत नया ल्यं दुगु इलय् बुद्धयात ल्हा: ज्वजलपा याना: दनाच्वन। शरद तपस्वीं भिक्षाटन हे मवंसे पुष्पछत्र कुइका न्हय्न्हतक प्रीतिसुखं वितेयात। शास्ता निरोधसमापत्तिं दना: जवे फयेतुना च्वंम्ह प्रथम अग्रश्रावक निसभ स्थविरयात स:ता विज्यात - “निसभ, सत्कार या:पिं तपस्वीपिन्त पुष्पासनया अनुमोदन या।” स्थविरं चक्रवती जुजुयाथाय् महान लाभप्राप्त जूम्ह महायोधा थें लय्ता:गु मनं श्रावकपारमिज्ञानय् च्वना: पुष्पासनया अनुमोदन शुरु यात। वया देशनाया अन्तय् द्वितीय श्रावकयात स:ता विज्यात - “छं नं, भिक्षु, धर्मदेशना या।” अनोम स्थविरं त्रिपिटक बुद्धवचनयात विचा: याना धर्मदेशना कना: विज्यात। निम्ह अग्रश्रावकपिनिगु देशनाद्वारा सुं छम्हसित नं धर्मज्ञान प्राप्त मजुल। अले शास्ता अपरिमाण बुद्धविषयय् च्वना धर्मदेशना शुरुयाना: विज्यात। देशनाया अन्तय् शरदतपस्वी वाहेक न्हेप्यद्र: जटिलपिं सकलें अर्हत्त्वय् थ्यन। शास्तां “वा, भिक्षुपिं” धका: ल्हा: चकका विज्यात। उबले हे इमिगु सँ दारी मदया वन, अष्टपरिस्कारं युक्तपिं जुल।

शरद तपस्वीं “छाय् अर्हत्त्व प्राप्त मजुगु?” धका: न्यन। विक्षिप्त चित्त जूगुलिं ख:। व धार्थे, बुद्धया द्वितीय आसनय् फयेतुना श्रावकपारमिज्ञानय् च्वना धर्मदेशनायात

देशना यानाः विज्याम्ह अग्रश्रावकया धर्मदेशना न्यनेत शुरु याःसानिसे, “अहो धाथे जि नं अनागतय् उत्पन्न जुया विज्याम्ह बुद्धया शासनय् थ्व श्रावकं प्राप्तयागु पद (ज्या) प्राप्त जुइमा” धकाः चित्त उत्पन्न यात ।व उगु वितर्क यानाः मार्गफल तकसां प्राप्त याये मफुत । तथागतयात वन्दना यानाः न्ह्यनेच्वना धाल - “भन्ते, छःपिनि लिक्क फयेतुना च्वम्ह भिक्षु छःपिनि शासनय् सु खः ?” “जिं प्रवर्तन यानागु धर्मचक्रयात अनुप्रवर्तन यानाः श्रावकपारमिज्ञानया च्वकाय् थ्यम्ह भिंखुगू प्रज्ञायात अवबोध यानाः दनाच्वम्ह जिगु शासनय् अग्रश्रावक निसभ धयाम्ह थ्व खः ।” “भन्ते, गुगु जिं थ्व न्ह्यन्हुतक पुष्पछत्र कुइका सत्कार यानागु खः, जिं थ्व पुण्यया फलं मेगु शक्रभाव वा ब्रह्मभावयात प्रार्थना मयानाः, अनागतय् थ्व निसभ स्थविर थें छम्ह बुद्धया अग्रश्रावक जुइ दयेमा” धकाः प्रार्थना यात । शास्तां “सिद्ध जुइला थें थुम्ह पुरुषया प्रार्थना” धकाः अनागतज्ञानं लिपाया खँयात विचाः यानाः स्वस्वं छगू लाखकल्पं अधिक छगू असंख्यकल्प पुलेधुंका सिद्ध जुइगु भावखनाः विज्यात । खनाः शरद तपस्वीयात धाल- “छंगु थ्व प्रार्थना निष्फल जुइमखु, अनागतय् छगू लाखकल्पं अधिक छगू असंख्यकल्प पुलेधुंका गौतम धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइ, वसपोलया मां महामायादेवी धयाम्ह जुइ, बौ शुद्धोदन धयाम्ह महाराजा, काय् राहुल धयाम्ह, उपस्थाक (सेवक) आनन्द धयाम्ह, दोश्रो अग्रश्रावक मोगल्लान धयाम्ह, छ वसपोलया प्रथम अग्रश्रावक धर्मसेनापति सारिपुत्र धयाम्ह जुइ” धकाः आज्ञा जुया विज्यात । थथे तपस्वीयात भविष्यवाणी यानाः धर्मया खँ कना विज्यानाः भिक्षुसंघपिसं चाःहयेका आकाशं विज्यात ।

शरद तपस्वी नं अन्तेवासिक स्थविरपिंथाय् वनाः पासा सिरिवड्डन कुटुम्बिकयात पौ छवत, “भन्ते, जिमि पासायात धयाव्यु कि छिमि पासा शरद तवस्वीं अनोमदर्शी बुद्धया पादमूलय् अनागतय् उत्पन्न जुया विज्याइम्ह गौतमबुद्धया शासनय् प्रथम अग्रश्रावकया स्थान प्रार्थना याये धुंकल, छं द्वितीय अग्रश्रावकया स्थान प्रार्थना या” धकाः धाल । थथे धया स्थविरपिं स्वयान्ह्यः हे याकनं वनाः सिरिवड्डनया छँय् लुखाय् दनाच्वन । सिरिवड्डन “ताः ई दत्त, जि आर्य विज्याःगु” धकाः आसनय् फयेतुका थः चिजाःगु आसनय् फयेतुना, “छःपिनि अन्तेवासिक परिषद् भन्ते, खनेमदु” धकाः न्यन । “खः, पासा, जिमिगु आश्रमय् अनोमदर्शी बुद्ध विज्यात, जिमिसं वसपोलयात थःगु क्षमतानुसार सत्कार यानाः, शास्तां सकसित धर्मदेशना यानाः विज्यात, देशनाया अन्तय् जि छम्ह वाहेक ल्यं दुपिं अर्हत्त्वय् थ्यंका प्रव्रजित जुल । जिं शास्ताया प्रथम अग्रश्रावक निसभ स्थविरयात खनाः अनागतय् उत्पन्न जुया विज्याइम्ह गौतमबुद्धया शासनय् प्रथम अग्रश्रावकया

स्थान प्रार्थना यायेधुन, छं नं वसपोलया शासनय् द्वितीय अग्रश्रावकया स्थान प्रार्थना या ।” “जित बुद्धया परिचय नापं मदु, भन्ते ।” “बुद्धयात कनेगु, जिगु भार जुल, छ महानगु सत्कार वस्तुत तयार या ।”

सिरिवड्डन वया वचन न्यनाः थःगु छँया लुखाय् राजसत्कारं च्यागू करिसति थाय् माःथं वके विया, फि लायेकेविया, न्याता प्रकारया स्वाँत लायेके विया, वच्चुगु पलेस्वाँया छःत दुगु मण्डप दयेका बुद्धासन लाया, ल्यं दुपिं भिक्षुपिन्त नं आसनत तयार यानाः महानगु सत्कार सम्मान तयार यानाः बुद्धयात निमन्त्रणाया नितिं शरदतपस्वीयात सुचं विल । तपस्वीं बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात व्वनाः वया छँय् वन । सिरिवड्डन नं लँस्वः वनाः तथागतया ल्हाःतं पात्र कया मण्डपय् दुने विज्याका लायातयागु आसनय् फयेतुना विज्यानाः च्वम्ह बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात ल्हाः सिका प्रणीतगु भोजन सेवन याका, भोजनकृत्यया अन्तय् बुद्धप्रमुख भिक्षुसंघयात महोत्तमगु वस्त्रं न्ययेका, “भन्ते, थ्व भतिचा समयय् नितिं जक मखु, थुकथं हे न्ह्यन्हुतकं अनुकम्पा तयाः विज्याहुं” धकाः प्रार्थना यात । शास्तां स्वीकार यानाः विज्यात । वं उकथं हे न्ह्यन्हुतक महादान यानाः बुद्धयात वन्दना यानाः, ल्हाः ज्वजलपाः यानाः दना धाल - “भन्ते, जि पासा शरद तवस्वीं गुम्ह शास्ताया प्रथम अग्रश्रावक जुइ दयेमाः” धकाः प्रार्थना यात, जि नं “वसपोलया हे निम्हम्ह अग्रश्रावक जुइ दयेमा” धकाः प्रार्थना याना ।

शास्तां अनागतयात स्वया वया प्रार्थना सिद्ध जुइगु भाव खनाः भविष्यवाणी यानाः विज्यात - “छ थनिं छगू लाखकल्पं अधिक असंख्यकल्प पुलेधुंका गौतमबुद्धया निम्हम्ह अग्रश्रावक जुइ ।” बुद्धया भविष्यवाणी न्यनाः सिरिवड्डन लय्लय्याःम्ह जुल । शास्ता नं भोजनया अनुमोदनयानाः सकलें परिवारपिंनापं विहारय् हे विज्यात । “थ्व, भिक्षुपिं, जि पुत्रपिसं उवले प्रार्थना याःगु प्रार्थना खः । इमित थथःपिसं प्रार्थना याःगु हे प्राप्त जुल । जिं ख्वाः स्वया वियागु मखु” धकाः आज्ञा जुया विज्यात ।

थथे धायेवं निम्ह अग्रश्रावकपिसं बुद्धयात वन्दना यानाः, “भन्ते, जिपिं गृहस्थी जुया च्वनाबले गिरगसमज्ज मेला स्वयेत वना” धकाः गुबलेतक अश्वजित स्थविरया लिक्क श्रोतापत्तिफलतक प्रतिवेध जूगु फुक्कं वर्तमानया खँ कनाः, “इपिं जिमि, भन्ते, आचार्यया सञ्जयया लिक्क वनाः वयात छःपिनि पादमूलय् (श्रीचरणय्) हयेगु इच्छा जुया वया मतया सार मदुगुभाव (तुच्छभाव) कना, थन वयेगुलिइ फाइदा (फल) निवेदन यानाः । वं आः जिगु अन्तेवासिकवास धयागु घः करुवाय् दुहाँ वनेगु थें खः, फाइमखु अन्तेवासिकवास च्वनेत” धकाः धाल, “आचार्य, आः आपालं मनूत सुगन्ध व मालादि ल्हाःतं ज्वना, वनाः

शास्तायात हे पुजा याइ, छिपिन्त गथे जुइ” धका: धायेवं
 “छु थ्व लोक्य पण्डितपिं आपा: दु लाकि मूर्खत ?” धका:
 न्यन । “मूर्खत” धका: धायेवं “अथेसा पण्डितपिं पण्डित
 श्रमण गौतमयाथाय वनी, मूर्खत मूर्खम्ह जिथाय वइ, हुँ
 छिपिं” धका: धया “वयेगु इच्छा मयात, भन्ते” धका: धाल ।
 उगु खँ न्यना शास्तां, “भिक्षुपिं, सञ्जय थ:गु मिथ्यादृष्टिया
 कारणं असारगुयात सारगु खं; सारगुयात असारगु खं: धका:
 ज्वनाच्वन । छिपिं थ:गु पण्डितताया कारणं सारगुयात सारगु
 खं; असारगुयात असारगु खं: धका: सिइका असारगुयात
 त्याग याना: सारगुयात हे ग्रहण यात” धका: धयाविज्यासे
 थुपिं गाथात आज्ञा जुया विज्यात -

११. असारे सारमतिनो, सारे चासारदस्सिनो ।
 ते सारं नाधिगच्छन्ति, मिच्छासङ्कप्पगोचरा ॥

११. “असारय् सार मति त:पिं, सारय् असारकथं खंकूपिं ।
 इमिसं सारगुयात प्राप्त याइमखु, मिथ्यासंकल्पं जुयाच्वपिं ॥

१२. सारञ्च सारतो जत्वा, असारञ्च असारतो ।
 ते सारं अधिगच्छन्ति, सम्मासङ्कप्पगोचरा ॥

१२. “सारयात सारगु धका: सिइका, असारयात असारकथं ।
 इमिसं सारयात प्राप्त याइ, सम्यक्संकल्पं जुयाच्वपिं ॥”

अन असारय् सार मति त:पिं धयागु प्यंगू
 प्रत्ययय, भिगू मिथ्यादृष्टिक वस्तुइ, उकी आधारभूत
 जुयाच्वंगु धर्मदेशना धयागु थ्व असार खं; उकी सार
 खंपिं धयागु अर्थ ख: । सारय् असारकथं खंकूपिं धयागु
 भिगू सम्यक्दृष्टिक वस्तुइ, उकी आधारभूत जुयाच्वंगु
 धर्मदेशना धयागु थुपिं सार खं; उकी “थ्व सार मखु”
 धका: असार खंपिं ख: । इमिसं सारयात धयागु इमिसं उगु
 मिथ्यादृष्टियात ग्रहण याना: ज्वना: च्वपिं कामवितर्कादिया
 वशं मिथ्यासंकल्पगोचरपिं जुया शीलसार, समाधिसार,
 प्रज्ञासार, विमुक्तिसार, विमुक्तिज्ञानदर्शनसारगु “परमार्थसार,
 निर्वाणयात नं प्राप्त याये फइमखु ।” सारयात धयागु उगु
 हे शीलसारादि सारयात “थ्व सार ख:” धका, च्वय् धया थें
 असारयात “थ्व असार ख:” धका: सिइका । इमिसं सारयात
 धयागु इपिं पण्डितपिसं थथे सम्यक्कथं खंपिं जुया ग्रहण
 याना: च्वपिं नैष्कर्म्यसंकल्पादिकथं सम्यक्संकल्प गोचरपिं
 जुया उगु च्वय् धया वयागु सारयात प्राप्त याइ ।
 गाथाया अन्तय् आपालं श्रोतापत्तिफलादि प्राप्त
 जुल । मुंवया च्वपिन्त सार्थक धर्मदेशना जुल ।

सारिपुत्र स्थविरया खँ व्वचाल ।

नियात्रा हाइकिङ्ग २०७५

भुवनेश्वरी ' पांचमाने ' तारकेश्वर

मिति : २०७५/११/१८ शनिवार
 समय : बिहान ८ बजे - ३ बजे सम्म
 बस छुट्टने समय : बिहान ७ :३० बजे
 स्थान : संकटा बजार अगाडी काठमाण्डौ महल
 नामदर्ता : २०७५/११/०१ देखी २०७५/११/१५
 सम्पर्क : नियात्रा सहकारी
 ५७१३८४२/५७१३८३५, ८८५१०२८३८

जातक बाखँ

दुण्डबहादुर बज्राचार्य

महाउक्कुस जातक

“उक्का चिलाचा वन्धन्ति ....” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् मित्तवन्धक उपासकयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

बर्तमान कथा

व छम्ह छगू स्यना वंगु परिवारया ल्याय्म्ह खः । वं थः छम्ह पासायात छम्ह मिसालिसे विवाहया ज्याखँ कोछित । इमिसं वयाके न्यन - “छुं ज्याखँ पडे जुइवले ज्या वइम्ह वया सुं पासा अथवा सहायक दुला ?” “मदु” । “अथेसा पासा दय्का वा ।” वं वयागु खँ न्यना न्हापा प्यम्ह द्वारपालेतलिसे मैत्री सम्बन्ध दय्कल । अले छिसंकरं नगर रक्षक, गणक अले महामात्यादिपिं लिसें मैत्री सम्बन्ध तथा अनं लिपा सेनापति अले युवराजलिसे नं मैत्री सम्बन्ध तल । इपिं नाप सम्बन्ध दय्केधुंका जुजुलिसे नं मैत्री सम्बन्ध तल । अनलि चैय्म्ह महास्थविरिपिंलिसे अले आनन्दलिसे मैत्री सम्बन्ध तथा अनं लिपा तथागतलिसे मैत्री सम्बन्ध तल । जुजुं नं वयात ऐश्वर्य विल । व मित्रबन्धक नामं प्रसिद्ध जुल । जुजुं वयात तःखागु छँ विया विवाह यानाविल । जुजुं निसें कया सारा जनतां वयात उपहार छु वया हल ॥ अनलि वया कलाम्हं जुजुं विया हःगु उपहार उपराजयात, उपराजं ब्यूगु उपहार सेनापतियात (छुवया) अथे हे तुं याना (त नं तं) सारा नगरवासीपिंत वन्धनय् चिनाविल न्हेन्हु दुखुन्हु महान् सत्कार याना दशबलयात निमन्त्रणा विया बुद्धप्रमुख न्यासः भिक्षुपिंत महादान विल । भोजनान्तर शास्तायागु दानानुमोदन न्यना निम्हं कलाभात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मानपिं ! मित्रबन्धक उपासकं थः कलाया खँ न्यना सकलें लिसें मैत्री (सम्बन्ध) तथा जुजुया पाखें महान सत्कार दय्कल । शास्तानापं मैत्री तथा कलाभात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल ” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हानाच्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आःजक थं मिसाया कारणं महान ऐश्वर्य प्राप्त याःगु मखु, पूर्वजन्मय् पशुयोनी उत्पन्न जुया नं थ्वयागु खँ न्यना आपालं लिसें मैत्री तथा थ्व पुत्रशोकं मुक्त जुल” धया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रम्हदत्तं राज्य यानाच्वंगु इलय् गुलिं प्रत्यन्तवासी देशवासीपिं गन गन यक्व ला दत अन अन गां वसे याना ध्वं, मृग आदिपिंत स्याना ला कया हया कला काय् म्हायाय्पिंत लहिनाच्वन । इमिगु गामं भतिचा उखे पुखू छगू दुगु जुयाच्वन । उकिया दक्षिणपाखे नं इमा छम्ह च्वंच्वन । उत्तरपाखे मृगराज सिंह छम्ह च्वंच्वन पूर्वपाखे च्वंच्वन उक्कुस पद्विराज भंगः छम्ह । अँ, अले पुखूया दथुइ तःजाथाय् कापले छम्ह च्वंच्वन । अनलि इमां छम्ह इमानियात (मिसाम्ह इमायात) धाल - “छ जिमि कला जुयाव्यु ।” वं वयाके न्यन - “छु छं सुं पासापिं दु ला ?” “भद्रे ! मदु ।” “भीत छुं आपद् विपद् वयेवं उकियात ग्वाहालि यानाविइपिं पासापिं माः, पासापिं निं दय्कि ।” “भद्रे ! सुलिसे मैत्री यायेगु ?” “पूर्वदिशाय् च्वंम्ह उक्कुसराजलिसे, उत्तरपाखे च्वंम्ह सिंहलिसे, व पुखू दथुइ च्वंम्ह कापलेलिसे मैत्री (सम्बन्ध) ति ।” वं वयागु खँ न्यना अथे हे यात । अले इपिं निम्हसिनं सहवास यात । अले व हे पुखुली छचालं लखं त्वःपुयाच्वंगु छगू द्वीपय् छम्ह कदम्बया सिमाय् स्वँ दय्का उकी च्वंच्वन । लिपा जूवले इमि निम्ह मस्त दत ।

छन्हुया दिनय् इपिं मस्तय् पा वुया मवःनिगु इलय् जनपदवासीपिं न्हिच्छं जंगलय् चाःहिल नं छुं भेटे मजुया विचाः यात - ‘खाली ल्हातं छेंय् वनेमज्यु । न्यांयात जूसां अथवा कापलेयात जूसां लाये माल ।’ इपिं पुखुली कुहाँ वन अले उगु पुखू दथुइ च्वंगु चिकिचाधंगु द्वीपय् वना उगु कदम्ब सिमाक्वय् गोतुला च्वन । अन इमित पत्ति व कीत वया न्याःवल । इमित विसिकः छुवयेया नितिं अरणी च्वला मि च्याका कुं वय्कल । कुं दना वना भंगःतय् लाःवन । मस्त चिल्लाय्दंक हाल । “भो ! थ्व भंगःतय्गु सः खः । मिखा दय्कि । भीपिं खाली प्वाथं च्वालाना च्वालाना छने फइमखु भंगःतय्गु ला नया जूसां छने ।” अथे धया इमिसं मि च्याकल अले मिप्वाः दय्कल । पोथी इमां इमिगु सः ताया विचाः यात - “थुमिसं जिमि मस्त नयेत स्वल । जिमिसं थुजागु खतरां वचे जुइत पासापिं दय्का तयागु दु । जिमि भातयात उक्कुसराजयाथाय् छुवये माल ।” वं थः भातयात “स्वामी ! हँ, उक्कुसराजयात काय्पिंत वःगु

विपत्तियागु सूचना ब्यूहँ" धया न्हापांगु गाथा धाल -

"जनपदवासीपिसं द्वीपय् मिप्वा: दय्का च्वन अले भी सन्तानयात नयेत स्वयाच्वन । हे इमा ! छं थ: पासापिं व सहायकपिन्त सूचना बिया थ:थिति भंग:तयत् थ: मस्तयत् व:गु विपत्तिया बारे सूचं ब्यू हँ ।"

वं तुरन्त वयागु निवासस्थानय् थ्यंक: वन अले स: बिया थ: थ्यंक: वयागु सूचना बिल । आज्ञा बिइवं लिक्क वन अले प्रणाम यात । "छाय् वयागु" धका न्यंबलये वं निपुगु गाथा धाल -

"हे भंग: ! छं भंग:त मध्ये श्रेष्ठम्ह ख: । हे उक्कुसराज ! जि छंगु शरणय् वयाम्ह ख: । लोभी जंगली मनूतय्सं जिमि मचातयत् नयेत स्वयाच्वन । छं जिमि सुखया कारण जुयाब्यु ।"

उक्कुसराजं इमायात "ग्यायेम्वा:" धया आश्वासन बिल अले स्वपुगु गाथा धाल -

"पण्डितपिन्सं इलय्ब्यलय् सुखयागु आशा याना हे मित्र सहायक (पासा) दय्कीगु ख: । हे इमा ! जिं छंगु थ्व ज्या याना बिये । आर्य हे आर्ययागु ज्या यानाबिइ ।"

वं वयाके न्यन - "छाय् पासा ! छु जंगली मनूत सिमाय् गया व:गु ला ?" "आ: तक ला मग:नि, नकतिनि मिप्वा: दय्का च्वन " अथेसा छं तुरन्त हँ, जिमि सहासिकायात आश्वासन ब्यु, 'जि वयाच्वंगु दु' धका धा । वं अथे हे यात । उक्कुसराज नं वना कदम्ब वृक्षया लिक्कसं तुं जंगली मनूतय्सं सिमाय् गयाच्वंगु स्वस्वं छमा सिमा फुसय् च्वंच्वन । छम्ह जंगली मनू सिमाय् थहाँ वना स्वयं थ्यनिथें च्वंबले व पुखुली कुहाँ वना पपूति व म्हुतुइ ल: कया हया मिप्वालया प्वांका बिल । मिप्वा: सित । जंगली मनूखं "थ्व व वया मस्तयत् नये" धका बिचा: याना सिमां कुहाँ वल अले हानं मिप्वा: च्याका थहाँ वन । उक्कुसं हानं स्याना बिल थुकथं च्याका थहाँ वनी अले च्वय् थ्यनेवं स्याना बियेगु यायां बाचा जुल । व आपालं त्यान्हु चाल । प्वा:या क्वय् च्वंगु छयंगु सालुया वने धुंकल, अले मिखा नं ह्याउँसे च्वना वये धुंकल । थ्व खना पोथीम्ह इमां थ: भातयात धाल - "स्वामी ! उक्कुसराज तसकं त्यानुइ धुंकल । वयात भतिचा आराम बिइया नितिं वना कच्छपराज (कापले) यात धा: हँ ।" वं वयागु खँ न्यना उक्कुसयाथाय् वना गाथाद्वारा धाल -

गुम्ह दयालुम्हं याये बह:गु ज्या ख:, व छं आर्य आर्यया नितिं यानाबिल । आ: छं थ:गु रक्षा या । थ:त अक्व: छुवयेका सास्ति यायेमते । छं म्वानाच्वंतले जिमित जिमि (मेपिं) काय्पिं दइतिनि ।"

वं वयागु खँ न्यना सिंहनाद यायां न्यापुगु गाथा

धाल -

छिमिगु रक्षा यायां यदि जिगु शरीर फुना वंसां जित त्राश मद्दु । पासां पासापिनि नितिं थथे याये मा:गु जुयाच्वन । थ:गु ज्यान समेत पाना बिइगु सत्पुरुषपिनिगु धर्म हे ख: ।"

खुपुगु गाथा जुलसा शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका वयागु प्रशंसा यायां आज्ञा जुयाबिज्यागु जुल - उक्कुसराज भंग: नं इमाया काय्पिनि नितिं वाचा ईतक परिश्रम याना त:सकं थाकुगु दुष्कर ज्या यात ।"

इमां नं "पासा उक्कुस ! पलख आराम कया बिज्याहँ" धया, कापलेयाथाय् वन अले वयात कन । कापलें धाल - "पासा ! छाय् वयागु ?" थज्यागु खतरा जुयाच्वन , उक्कुसराजं प्रथम यामनिसें परिश्रम यायां दु:ख कष्ट सियाच्वन, उकिं जि छंथाय् वयाम्ह ख:" धया न्हेपुगु गाथा धाल -

"गुलिं गुलिसिनं थ:त हानि जूसां नं पासापिनिगु ग्वाहालि याना बियाच्वनी । जिमि काय्पिं दु:खकष्टय् लानाच्वन । जि छंगु शरणय् वयाच्वना । हे कापले ! जिगु हित या ।"

वयागु खँ न्यना कापलें मेगु गाथा धाल - "पण्डितपिन्सं धनधान्य व थ:त थ:म्हं त्याग याना नं मित्र व सहायक दय्कीगु जुयाच्वन । हे इमा ! जिं छंगु थ्व ज्या यानाबिये, आर्य हे आर्यया ज्या यानाबिइगु ख: ।

भतिचा उखे च्वंच्वंम्ह काय्मं बौया वचन न्यना वं बिचा: यात - "जिमि बौनं दु:ख मसिइमा, जिं बौया ज्या यानाबिये ।" वं गुपुगु गाथा धाल -

"तात ! छं धन्दा मकासे च्वनाच्वं । काय्मं बौया ज्या याना बियेमा: । जिं इमाया काय्पिन्त बचे यानाबिये, छंगु थ्व ज्या यानाबिये ।"

बौम्ह वयात गाथाद्वारा धाल - "तात ! निश्चय नं थ्व 'काय्मं बौयागु ज्या यानाबिइगु' सत्पुरुषपिनिगु धर्म ख: । अथेनं जिगु त:ग्वारागु म्ह खना जंगली मनूतय्सं इमाया मस्तयत् कष्ट बिये फइमखु ।"

थुलि धया त:धिम्मह कापलें वयात विदा बिया - पासा ! ग्यायेमते । छं वना च्वं । जि लिपा वये ।" व लखय् कुहाँ वना ध्याच: भतिचा मुंका: द्वीपय् वना मि स्यानाबिल । जंगली मनूतय्सं बिचा यात - "भीत इमाया मस्त छु यायेत ? थ्व कांम्ह कापलेयात पुइका स्यानाबिये । थ्व भी सकसितं गा नं गाइ ।" इमिसं लता गुंखि कया हया खिपत. चित अले फितात:गु भ्वाथ:गु वसतं वयात उखेंथुखें चिनाबिल । अथेनं उम्ह कापलेयात फारा पुइके मफुत । कापलें इमित साला यंका त:जाथाय् लखय् क्वफाये यंकल ।

इपिं नं कापलेया लोभं वलिसं तुं क्वव्वां वन । इमिगु प्वाथय् लः दुहाँ वन । इपिं दुःखी जुया लखं पिहाँ वल अले “भो ! छम्ह उक्कुस भंगलं वाचातक मिप्वाः स्यानाविल, आः थ्व कापलें भीसं हानं मि च्याकेगु अले द्योतुइया वयेवं इमाया मस्त नयेगु” धका मि न्वय्का मि च्याकेगु ज्या यात । पोथी इमां धाल - “स्वामी ! थुमिसं गुगुं इलय् भी मस्तयत् नया वनीगु हे जुल । थः पासा सिंहयाथाय् हँ” धका धाय्वं च्वानिसं क्वथं वृत्तान्त खँ न्यका भिंछपुगु गाथा धाल -

“हे मृग वीर्य श्रेष्ठ (पशुतमध्ये कृतः यायेगुलिइ श्रेष्ठम्ह) सिंह ! गुलि नं पशुत व मनूत दु, इपिं भयं त्रस्त जुइबले (छपिं) श्रेष्ठयाथाय् वइ । काय्पिसं सास्ति नयाच्वन । जि छंगु शरणय् वयाम्ह खः । छ जिमि जुजु खः जिमिगु सुखया नितिं जुयाब्यु ।”

थ्व खँ न्यना सिंहं गाथाद्वारा धाल -

“हे इमा ! जिं छंगु थ्व ज्या यानाविये । वा, छम्ह शत्रुतय् पुचःयात हत्या यायेया नितिं नु । गुम्ह सःस्युम्ह खः, वं थः समानपिनिगु रक्षाया नितिं छाया प्रयास मयायेगु ?”

थुलि धया वयात विदा विया “छ वना काय्पित सान्त्वना वियाच्वं ।” सिंह मणिवर्णगु लखं प्याका वल । जंगली मनूतय्सं व वयाच्वंगु खनाः विचाः यात - “उक्कुसं भीगु मिप्वाः स्यानाविल, कापलें भीगु पुना तयागु भ्वाथः नं त्वका यंकल, आः ला भीपिं फुत, सिंहं भीत स्याइगु जुल ।” इपिं मृत्युभययागु कारणं उखें थुखें विस्युं वन । सिंह वःबले सिमाक्वय् सुं मखन । वयाथाय् उक्कुस, कापले व इमा वल अले वयात प्रणाम यात । वं इमित मैत्रीया महात्म्य कन । अले आवलि अप्रमादि जुया मैत्री धर्मयात अखण्डरूपं पालन यानाच्वं धया (अनं) वन । इपिं नं थःथःगु थासय्

लिहाँ वन । पोथीम्ह इमां थः काय्पित स्वया “पासापिनि कारणं जिमि काय्पिं दत” धका विचाः याना सुखपूर्वक च्वना च्वंगु इलय् इमालिसं खँल्हाबल्हा यायां मित्र-धर्मयात प्रकाशित याइगु खुपु गाथात धाल -

पासा दयेकि, सहायकपिं दयेकि । आर्य आर्य दयेकेगु ज्या यायेमाः । गथे कवच धारण यानातःम्ह बाणं वचे जूथें भीपिं काय्पिलिसं तुं सुखपूर्वक च्वं च्वना ।”

“विस्युं वनी मखुपिं पासापिनिगु पराक्रमं भीपिं भंगःत मधुर स्वरं सः पिकया न्ह्याइपुक हाला च्वना ।”

गुम्ह जुजु पासा दुम्ह जुइ, शूरम्ह जुइ, वया अर्थ सिद्ध जुइ । गुम्हसियाके मित्रधर्म दइ, वयाके थुपिं दइ । हे कामकामी ! गुम्ह पासा दुम्ह खः, व यशस्वीम्ह खः, गुम्ह श्रीमानम्ह खः, वं थुगु लोकय् आनन्द काइ ।”

“हे इमा ! गरीबम्ह जूसां नं वं पासापिं दयेका च्वनेमाः का स्व, पासापिनिगु कृपां हे जिपिं मस्तलिसे न्ह्याइपुक मुनाच्वनागु”

हे इमा ! गुम्हसिनं बल दुम्ह व शूर वीरम्हलिसे मैत्री (सम्बन्ध) तयाच्वनी, व अथे हे सुखी जुया च्वनी गथे छ व जि”

थुकथं वं खुपु गाथाद्वारा मित्रधर्मयागु प्रशंसा यात । इपिं सकलें पासापिं म्वानाच्वंतले अखण्डरूपं मित्रधर्मयागु पालन यानाच्वन अले यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक उम्ह कलाया कारणं सुख स्यूगु मखु, न्हापा नं सुख स्यूगु दु” आज्ञा जुसें जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् इमा व वया जहानम्ह इमा आःयापिं कलाभात खः, काय्म्ह कापले राहुल, बौम्ह मौद्गल्यायन, उक्कुस सारिपुत्र, अले सिंह जुलसा जि हे खः । ♦

मूर्खहरुले आफैलाई शत्रु बनाएर पाप कर्म गर्छन्,
त्यही पाप कर्मको कटु-फल पछि आफैलाई प्राप्त हुन्छ ।

-धम्मपद ६६

“एकका लागि सबै सबैका लागि एक”

विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

महालक्ष्मी न.पा.-०६, सिद्धिपुर, ललितपुर, ५५८१९६६

हाम्रा सेवाहरू :

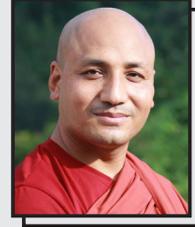
१. साधारण बचत	१०%
२. नियमित बचत	१०%
३. आवधिक बचत	
६ महिना	११%
१ वर्ष	१३.५%
२ वर्ष	१४%
३ वर्ष	१४.५%

ऋण सेवा:

१. घरजग्गा धितो तथा व्यवसाय ऋण	१६%
२. मुद्दती धितो ऋण मुद्दती	ब्याज + २%
३. साना तथा घरेलु व्यवसाय ऋण	१७%
४. जमानी	१८%
५. शैक्षिक	१५%

मरणानुस्मृति भावना

- भिक्षु विमलो स्थविर

कर्म्म मेरो सकियो क्यारे शरीर गल्दैछ ।
छायो अँध्यारो नयन भरी आवाज मधुरो
कोही हात बढाइरहेछ, सायद उही हो सारथी
अनमिज्र छु को हो ? अनि कहाँ पुँगदैछु ।
नरनु कोही धुरु-धुरु बिना अर्थको
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो ।

सर्पले जसरी काँचुली फेर्छ ।
मृत्युलोक हो यो शरीर त्याग्नै पर्छ ।
भोगहीन शरीर लाश भय आगो जलाइदिनु ।
नगर्नु कोही शोक मेरो बिना अर्थको
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो ।

नबोलाइकन आरँ चुपचाप
नसोधिकन नै जाँदैछु चुपचाप
जसरी आरँ त्यसरी नै जाँदैछु ।
नबस्नु कोही दुःखी भई बिना अर्थको
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो

मूर्ख बालक जसरी रुन्छ इच्छित गरेर
उदारको चन्द्रमा देखी नील गगनमा
प्रोत्साहन दिने मूर्खलाई, तिमी महामूर्ख लगनमा
नबन्नु कोही मूर्ख लौ बिना अर्थको
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो ।

माटोको गात्री फुटेर गर फेरी जोडिँदैन
मृतक लाश गुहादेँमा फेरी फर्कदैन
फुटेको गात्री जस्तै हुन्, मृतक लाश पनि
नदुखाऊ कोही मन आफ्नो विना अर्थको
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो ।

ब्याप्त अँध्यारो निशब्द छाय ।
ढुकढुकीको बिश्राम नशा थाकिय ।
अचेतन पाय जताततै, मात्र समय तिवक तिवक...
आयु कर्म्म-संस्कार, सारा हिवक हिवक ।
न त सुन्छु, न त देख्छु, न त अनुभव नै
जुन कर्म्म मेरो त्यही गति मेरो
केवल मरणानुस्मृति भावना तिम्नो

चिवरया छ पुलुई

कविता : प्रदीप रत्न शाक्य (श्रामणेर उपतिस्स)

सखे

सुथः धाःगु ई थ्व हे खःला

मिखाँ थूगु थँ

नुगलँ थ्यूगु थँ

जःलँ बुतुबुल

धात्थे

चिवरया छ पुलुई

जीवन धैगु पलाः खना थौं !

इलँ

न्ह्यपुई भाभा पति

जल स्थल प्रकास हे

अनित्य धाः वल

मनय दु स्वः पति

ब्रम्हांड नं छ पुलु धाः वल

धात्थे

चिवरया छ पुलुई

जीवन धैगु पलाः खना थौं !

छभाः हे सही

छघौ हे सही

लोभ मोहनं तापाना वन

भ्रम धका संसार

जि जिगु धैगु चुँ हे मदयक चिला वन

धात्थे

चिवरया छ पुलुई

जीवन धैगु पलाः खना थौं !

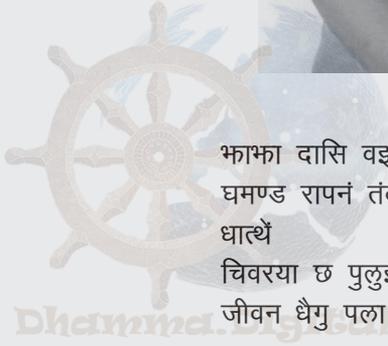
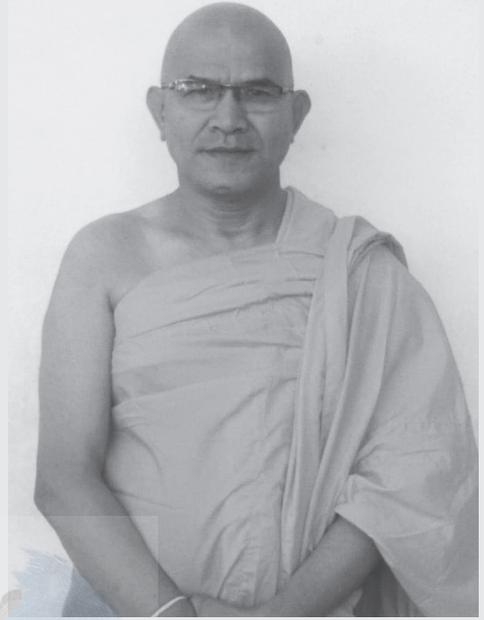
घाः छु , स्याः छु

निवारणया लँपु छु

मिखा न्ह्योने वया भगवन !

लिसः धका

मानवता क्यो बिज्याः थँ

भाभा दासि वइगु

घमण्ड रापनं तंका बिज्या थँ

धात्थे

चिवरया छ पुलुई

जीवन धैगु पलाः खना थौं !

लू सा छ धैम्ह हे अपार

छ धैम्ह हे बिहार

हुँ छ नं अन

गनँ जि वया

बुद्ध ला छ नं खः

यद्यपि

छँ नँ व हे तं गःसा

जुल भगवन !

छत्वाः

लिवक वया धाः बिज्या थँ

धात्थे

चिवरया छ पुलुई

जीवन धैगु पलाः खना थौं !

२०७५-१०-२९

The Ten Armies of Māra

FIFTH ARMY: SLOTH AND TORMOR

Thus, the Fifth Army of Māra marches in. It is none other than sloth and torpor, drowsiness. The difficulties caused by sloth and torpor are worth dwelling on, for they are surprisingly great. Torpor is the usual translation of the Pali word *thīna*, which actually means a weak mind, a shrunken and withered, viscous and slimy mind, unable to grasp the meditation object firmly. As *thīna* makes the mind weak, it automatically brings on weakness of body. The sluggish mind cannot keep your sitting posture erect and firm. Walking meditation becomes a real drag, so to speak. The presence of *thīna* means that *ātāpa*, the fiery aspect of energy, is absent. The mind becomes stiff and hard; it loses its active sharpness.

Even if a yogi has good energy to begin with, sloth can envelop him or her so that an additional burst of energy will be required to burn it away. All the positive forces of mind are at least partially blocked. The wholesome factors of energy and mindfulness, aim and contact, are enveloped in the shroud of weakness; their functions are retarded. This situation as a whole is spoken of as *Thīna middha*, *thīna* being the mental factor of torpor, and *middha* referring to the condition of the consciousness as a whole when the factor of torpor is present. In one's practical experience, it is not worthwhile to try to distinguish between the two components of *thīna* and *middha*. The general state of mind is familiar enough. Like imprisonment in a tiny cell, sloth is a restricted state in which no wholesome factor is free to carry on its proper activity. This obstruction of wholesome factors is why sloth and torpor together are called a hindrance. Eventually Māra's Fifth Army can bring one's practice to a complete standstill. A twitching sensation comes to the eyelids, the head suddenly nods forward... How can we overcome this noxious state? Once when the Venerable Mahā Moggallāna, one of the Buddha's two

chief disciples, was meditating in the forest, *thīna middha* arose. His mind shrank and withered, as unworkable as a piece of butter that hardens in the cold. At this point the Lord Buddha looked into the Venerable Mahā Moggallāna's mind. Seeing his plight, he approached and said, "My son Mahā Moggallāna, are you drowsy, are you sleepy, are you nodding?"

The elder replied, "Yes, Lord, I am nodding." He was frank and candid in his reply. The Buddha said, "Listen, my son, I will now teach you eight techniques of overcoming sloth and torpor."

Eight Ways to Stay Awake

The first is to change one's attitude. When torpor attacks, one may be tempted to surrender to thoughts like, "I'm so sleepy. It's not doing me any good just to sit here in a daze. May be I'll lie down for a minute and gather my energy." As long as you entertain such thoughts, the mental state of sloth and torpor will be encouraged to remain.

If, on the other hand, one states decisively, "I'll sit through this sloth and torpor, and if it recurs I still won't give in to it," this is what the Buddha meant by changing one's attitude. Such determination sets the stage for overcoming the Fifth Army of Māra. Another occasion to change one's attitude is when meditation practice becomes quite easy and smooth. There comes a point where you have more or less mastered following the rise and fall of the abdomen and not much effort is needed to observe it well. It is quite natural to relax, sit back and watch the movement very coolly. Due to this relaxation of effort, sloth and torpor easily creep in. If this happens, you should either try to deepen your mindfulness, looking more carefully into the rise and fall, or else increase the number of objects of meditation.

There is a specific technique for adding more objects. It requires greater effort than simply watching the abdomen, and thus, it has a revivifying effect. The mental labels to use are, "rising, falling,

sitting, touching? When you note “sitting,” you shift your awareness to the sensations of the entire body in the sitting posture. Noting “touching,” you focus on the touch sensations at one or more small areas, about the size of a quarter. The buttocks are convenient. During this “touching” note you should always return to the same chosen areas, even if you cannot always find sensations there. The heavier the state of sloth, the more touch points you should include, up to a maximum of six or so. When you have run through the course of touch points, return attention to your abdomen and repeat the series of notes from the beginning. This change of strategy can be quite effective; but it is not infallible.

The second antidote to drowsiness is to reflect on inspiring passages you remember or have learned by heart, trying to fathom their deepest meanings. Perhaps you have lain awake at night pondering the meaning of some event. If so, you understand the function of the Buddha’s second antidote to sloth and torpor. In Buddhist psychology, when thinking is analyzed in terms of its components, one component is the mental factor of vitakka or aim. This mental factor has the capacity to open and refresh the mind, and is the

specific antidote to sloth and torpor.

The third strategy for dealing with sloth is to recite those same passages aloud. If you are meditating in a group, it goes without saying that you should recite only loud enough for your own benefit. Resort to more drastic measures if your mind still has not perked up. Pull on your ears; rub your hands, arms, legs and face. This stimulates the circulation and so freshens you up a bit.

If drowsiness persists, get up mindfully and wash your face. You could put in some eye-drops to refresh yourself.

If this strategy fails, you are advised to look at a lighted object, such as the moon or an electric bulb; this should lighten up your mind. Clarity of mind is a kind of light. With it, you can make a renewed attempt to look clearly at the rising and falling from beginning to end. If none of these techniques work, then you should try some brisk walking meditation with mindfulness. Finally, a graceful surrender would be to go to bed. If sloth and torpor are persistent over a long period, constipation could be responsible; if this is the case, consider measures to gently clear the bowels.

Dhamma.Digital

To be continue...

अनागारिकाहरूको भिक्षाटन कार्यक्रम सम्पन्न

ललितपुर, फागुन ७ । हःखास्थित धम्मसाकच्छा संघको आयोजनमा अनागारिकाहरूको भिक्षाटन कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

पुल्चोकको नःटोलस्थित मदन स्मारक स्कूलबाट शुरु भएको उक्त भिक्षाटन गाबहाल, बुबहाल, नकबहिल, न्याखाचोक, मंगलबजार, ओकुबहाल, गुजिबहाल हुँदै हःखा टोल भवन पुगेर समाप्त भएको थियो ।

विगत १६ वर्ष अघि स्थापना भएको यस धम्मसाकच्छा संघले विभिन्न धार्मिक कार्यक्रमहरू गर्दै आएकोमा यस वर्ष पहिलो पटक अनागारिका गुरुमाँहरूको स्वास्थ्य कोषमा जम्मा हुने गरि यस भिक्षाटन कार्यक्रमको आयोजना गरेको संघका उपाध्यक्ष कुलमान शाक्यले बताउनुभयो ।

हःखा भवन पुगेर समाप्त भएको उक्त कार्यक्रमपछि भिक्षाटनमा सहभागी हुनु भएका अनागारिका गुरुमाँहरूलाई वस्त्रदान पनि गरिएको थियो । सो वस्त्रदानबाट प्राप्त सम्पूर्ण जिन्सी र रकम लुम्बिनीको देवदह नगरपालिकामा निर्माण हुन लागेको अनागारिकाहरूको विहारको लागि प्रयोग गरिने पनि उनले जानकारी दिनुभयो ।

दिवंगत भिक्षु धर्मपाल महास्थविरको पुण्य तिथिमा पवित्र महापरित्राण

ललितपुर, फागुन १९ । श्री शाक्यसिंह विहारका विहार प्रमुख एवं बोधि टेलिभिजनका संस्थापक अध्यक्ष, फ्राखु शोभन श्रद्धेय धर्मपाल महास्थविर दिवंगत हुनु भएको वार्षिक पुण्य तिथिको अवसरमा आज शाक्यसिंह विहारमा उहाँको स्मृतिमा भिक्षु महासंघबाट पवित्र महापरित्राण पाठ सम्पन्न भयो ।

बोधिचर्या महाविहारका विहार प्रमुख श्रद्धेय बोधिसेन महास्थविरबाट शील प्रदान गरी उक्त कार्यक्रम शुरुवात भएको थियो । कार्यक्रममा श्रद्धेय धर्मपाल महास्थविरको पूजनीय आमा नानीमाया तण्डुकार र फुपु श्रद्धेय सत्यशीला गुरुमाले महापरित्राण पाठ गर्ने मण्डप अगाडिको बत्ति बाली श्रद्धान्जली अर्पण गर्नुभयो भने उनका दाजु महेन्द्र तण्डुकारले श्रद्धेय भिक्षु धर्मपाल महास्थविरको फोटो अगाडि बत्ती बाली श्रद्धान्जली अर्पण गर्नुभएको थियो ।

श्रद्धेय बोधिसेन महास्थविर लगायत अन्य भिक्षु अनागारिका गुरुमाँहरू तथा उपासक उपासिकाहरूबाट सामूहिक बुद्ध पूजा पछि थार्ड्लैण्डबाट पाल्नुभएको श्रद्धेय

य परिपूर्ण महास्थविरले दिवंगत श्रद्धेय धर्मपाल महास्थविर पाँच वटा असल गुणले सम्पन्न भएको भन्दै उहाँले बुद्ध शासनमा गर्नुभएको योगदान बारे चर्चा गर्नुभएको थियो ।

सामूहिक महापरित्राण पाठ पछि दुई दुईजना भिक्षुहरूबाट युगल महापरित्राण पाठ कार्यक्रम भएको थियो ।

भिक्षु महासंघबाट सामूहिक रूपमा आह्वान सूत्र पाठ गरी सामूहिक रूपमा शुरु भएको उक्त पवित्र महापरित्राण पाठमा दिवंगत श्रद्धेय धर्मपाल महास्थविरको निर्वाणको कामना गर्दै उहाँको परिवारबाट भिक्षु महासंघलाई दान प्रदान गरिएको थियो ।

कार्यक्रममा विभिन्न विहारबाट पाल्नु भएका भिक्षु, अनागारिका गुरुमाँहरू तथा उपासक उपासिकाहरूको उपस्थिति रहेको थियो । कार्यक्रमको अन्तमा सम्पूर्ण महानुभावहरूबाट पुण्यानुमोदन गरि पवित्र महापरित्राण पाठ सम्पन्न भएको थियो ।

विश्व शान्ति विहारमा दन्त शिविर सम्पन्न

काठमाडौं, फागुन २६ । मीनभवनस्थित विश्व शान्ति विहारको आयोजनामा शनिवार विहारका आवासीय भिक्षुहरूको लागि पहिलो पटक दन्त शिविर सम्पन्न भएको छ ।

अनुभवी दन्त चिकित्सकहरूद्वारा भएको उक्त शिविरमा विहारका श्रामणेर, भन्तेहरु, उपासक, उपासिकाहरु गरी करिब ५० जनाको सहभागी हुनुभयो । शिविर संचालन गर्न भन्दा पहिला विहारका उपाध्यक्ष भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविरले बुद्धले रोगीको सेवा गर्नु आफ्नो सेवा गर्नु सरह रहेको भनी उपदेश दिनुभएको कुरालाई जोड दिँदै हाम्रो शरीरका अन्य अंगहरु जस्तै दाँत पनि मुख्य अंग रहेको र यसको पनि ख्याल राख्नुपर्ने कुरा बताउनु भएको थियो ।

विहारका दायक समितिका सदस्य प्रदिप शाक्यको ५८ औं जन्मदिनको उपलक्ष्यमा उहाँले यो शिविरको आयोजना गर्नुभएको थियो । उहाँले आफ्नो जन्मदिन बुद्धको उपदेश अनुसार आरोग्य परामा लाभा भनेजस्तै सधैं निरोगी भईरहनु मनुष्य जीवनको लाभ मध्ये एक हो त्यसकारण पहिलो पटक दन्त शिविरको आयोजना गरेको कुरा बताउनु भयो ।

शिविरमा संयोजक डा. प्रविना शाक्यले हाम्रो ने

पालमा मानिसहरुले आफ्नो शरीरको अन्य भागहरुलाई जस्तै दाँतलाई पनि त्यतिकै महत्व दिनु पर्ने मुख सफा भएमा हामी अरु रोगबाट बच्न सक्ने जनचेतना फैलाउनु पर्ने कुरामा जोड दिनु भयो ।

शिविरको अन्तमा उपस्थित श्रामणेर, भन्तेहरुलाई दाँत कसरी माफ्ने र कसरी यसको हेरविचार गर्ने भन्ने बारेमा छोटो कक्षा पनि लिइएको थियो । कार्यक्रममा दन्त चिकित्सक टोलीलाई धन्यवाद पत्र पनि प्रदान गरिएको थियो ।

प्रधानमन्त्री केपी ओली संघनायक पुज्यपाद श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको स्वास्थ्य अवस्था बुझ्न ग्राण्डी हस्पिटलमा

संघनायक पुज्यपाद श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको स्वास्थ्य अवस्था बुझ्न प्रधानमन्त्री केपी ओली ग्राण्डी हस्पिटलमा पुग्नु भएको छ ।

टोखास्थित ग्राण्ड इन्टरनेसनल हस्पिटलमा पुग्नु भएका प्रधानमन्त्री ओलीले संघनायक पुज्यपाद श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको स्वास्थ्य अवस्थाको बारेमा गहिरो चासो लिएको थियो । उहाँ करीब २५ मिनेट सम्म हस्पिटलमा रहेर संघनायक भन्तेको स्वास्थ्यबारे जानकारी लिनु भएको थियो ।

प्रधानमन्त्री ओलीले संघनायक भन्तेको स्वास्थ्य अवस्था बुझ्दा पहिलेको भन्दा अहिले स्वास्थ्यमा क्रमिकरूपमा सुधार भएको तर पुर्ण स्वस्थ हुनु केही समय लाग्ने उपचारमा संलग्न डाक्टरले प्रधानमन्त्रीलाई जानकारी गराएको बताउनु भयो । प्रधानमन्त्रीले संघनायक पुज्यपाद श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको उपचारमा कुनै कसर बाकी नराख्न निर्देशन समेत दिनु भएको थियो ।

पुर्व मन्त्री कृष्ण गोपाल श्रेष्ठ एवं र काठमाडौं महानगर पालिकाका मेयर विद्या सुन्दर शाक्य र पत्नि र अधिका शाक्यसंग आउनु भएका प्रधानमन्त्रीले संघनायक पुज्यपाद श्रद्धेय अश्वघोष महास्थविरको स्वास्थ्य अवस्थाबारे गहिरो चासो राख्नु भएको थियो ।

संघनायक भन्तेको सिध्र स्वास्थ्य लाभको कामनाका साथ संघाराम विहार लगायत विभिन्न स्थानहरूमा धार्मिक कार्यक्रमहरूको आयोजना पनि भएको थियो भने हाल क्रमिकरूपमा स्वास्थ्य सुधारोन्मुख देखिन्छ । साधु ।

१९९९ कलपुत्र प्रब्रज्या सम्पन्न

ललितपुर, पाटन फागुन ११ । नेपालका प्रथम संघमहानायक “अरिय धम्मरक्षित नेपाल बुद्धसासन वंसारंकारसिरि संघमहानायक अगमहापण्डित” भदन्त प्रज्ञानन्द महास्थविर श्रद्धेय भन्तेको १९९ औं सुखद जन्म जयन्तीको पावन अवसरमा मिति २०७५ साल फागुन ११ गते शनिवार देखि चैत्र ३ गते आइतवार सम्म काठमाडौं लुम्बिनी गरी विभिन्न धार्मिक कार्यक्रमहरूको आयोजना गरि नेपाली कुलपुत्रहरूको एक भव्य प्रब्रजित शिविर सम्पन्न भएको छ ।

प्रब्रजित भाव दुर्लभ धर्मलाई निरन्तरताको लागि नेपालका प्रथम संघमहानायक “अरिय धम्मरक्षित नेपाल बुद्धसासन वंसारंकारसिरि संघमहानायक अगमहापण्डित” भदन्त प्रज्ञानन्द महास्थविर श्रद्धेय भन्तेको सुखद जन्म जयन्तीको पावन अवसरमा हरेक वर्ष यस्तै शिविर संचालन गर्ने आयोजन गर्ने योजना रहेको आयोजनहरू बाट जानकारी प्राप्त भएको छ । १९९९ कलपुत्र प्रब्रज्या शिविरको लागि थाईल्याण्डका धार्मिक संस्था, नेपालका आर्थिक संस्था देखि लिएर उपासकोपासिकाहरूको ठूलो सहभागिता र सहयोगमा शिविर भव्यताका साथ सम्पन्न भएको छ ।

बुद्धधर्मका आधारभूत शिक्षाको कक्षा सम्पन्न

सिद्धिपुर, थसि फागुन ११ । आनन्द भुवन विहार स्वयम्भूमा संचालन हुँदै आइरहेको १७ औं समूहको बुद्धधर्मका आधारभूत शिक्षाको कक्षा अन्तरगत चतुर्ब्रह्म विहार विषयक कक्षा सिद्धिपुर स्थित श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहारमा श्रद्धेय भिक्षु विमलो स्थविरबाट मिति २०७५ साल फागुन ११ गते शनिवारका दिन संचालित एक विशेष कार्यक्रममा कक्षा संचालन भयो ।

१७ औं समूहको बुद्धधर्मका आधारभूत शिक्षाका करिब ७० जना विद्यार्थीहरू सहभागी भएको उक्त कक्षा संचालन पञ्चशीलबाट सुभारम्भ भएको थियो भने चतुर्ब्रह्म विहार विषयक कक्षा श्रद्धेय भिक्षु विमलो स्थविरबाट लिएको थियो । कक्षा पश्चात बुद्ध र बुद्ध धर्म सम्बन्धि प्रश्नउत्तर जिज्ञासाको कार्यक्रम पनि राखिएको थियो भने अन्तमा पुण्यानुमोदन गरी समापन गरिएको उक्त एक दिवसीय कक्षामा जलपान-भोजनको व्यवस्था पश्चात श्रद्धेय भिक्षु विमलो स्थविरबाट ध्यान निर्देशन तथा विपस्सना ध्यान भावनाको पनि अभ्यास गराएको थियो ।

श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहारको व्यवस्थापन, तथा आनन्द भूवन विहार स्वयम्भू बुद्धधर्मका आधारभूत शिक्षा समितको आयोजनामा संचालित उक्त एक दिवसीय बुद्धधर्मका आधारभूत कक्षा कार्यक्रम विजय रत्न तुलाधर बाट प्रायोजन गरिएको थियो भने कार्यक्रम संचालन श्रद्धालु उपासक विद्यासागर तुलाधर तथा रविन्द्र रत्न तुलाधरबाट संचालन गरिएको थियो । साधु ।

मन्तव्यका साथ कृतज्ञता ज्ञापन गरी समापन गर्नु भयो । भवतु सब्ब मङ्गलं !

भगवान् बुद्धको २५६३ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस मनाइ नवनिर्मित शान्तिस्तुप (चैत्य) अनावरण

मुटु रोग र मधुमेह रोग सम्बन्धि एक दिने स्वास्थ्य शिविर सम्पन्न

भगवान् बुद्धको “२५६३ औं आयुसंस्कार परित्याग दिवस” को गुणानुस्मरणमा “गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय कार्डियाक (मुटु) अस्पताल” कोटेश्वर काठमाण्डौका सहृदयी डाक्टरहरुको सहयोगमा नगदेश बौद्ध समूहको आयोजनामा “एक दिने मुटु रोग र मधुमेह रोग सम्बन्धि स्वास्थ्य शिविर” यही २०७५ फागुन - ९ गते बिहिवारका दिन संचालन गरी सम्पन्न गरीयो । सो शिविरमा यस मध्यपुर थिमि नगर-७, स्थितको ऐतिहासिक-सांस्कृतिक नगरी “नागदेश” लगायत सिन्धुपाल्चोक र दैलेख निवासी जनताहरु कूल १३० जनाले मुटुरोग एवं मधुमेह रोग परीक्षण गरी गराई स्वास्थ्य लाभ गर्नु भएको थियो । सुगर परीक्षण लगायत औषधि समेत निःशुल्क वितरण गरिएको थियो । समूहको तर्फबाट सहयोगी अस्पतालका सहृदयी कल्याणमित्र चिकित्सक लगायत अन्य सहयोगीहरुलाई जलपान र भोजन प्रबन्ध गरिएको थियो ।

शिविर समापन यस नगदेश बौद्ध समूहका अध्यक्ष दीपक राज साँपालको अध्यक्षता भएको सभामा समूहका सचिव उपासक कृष्ण कुमार प्रजापतिले भगवान् बुद्धद्वारा आयु संस्कार परित्याग गर्नु भएको घटनाबारे विवेचना गरी यस्तो पुनित दिनमा मुटु जस्तो संवेदनशील अंगको परीक्षण एवं उपचार कार्य गर्न शिविरको आयोजनामा ठोस योगदान गर्ने सहृदयी संस्था गौतम बुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय कार्डियाक (मुटु) अस्पतालका श्रद्धेय प्रमुख डा.विकास सुवेदी लगायत वहाँको टोली कल्याणमित्र समूह र निःशुल्क औषधि वितरण गर्ने समूह एवं संस्थाप्रति समूहको तर्फबाट हार्दिक आभार का साथ साधुवाद व्यक्त गरी सधन्यवाद मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो । मुटु अस्पतालका वरिष्ठ डा.एवं टोली प्रमुख डा.विकास सुवेदीले पनि प्रमुदीत भै नगदेश बौद्ध समूहको तर्फबाट सहयोग पाउनु भएकोमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्नु भयो । र अन्तमा सभाध्यक्ष दीपकराज साँपालले पनि आफ्नो

नगदेश बौद्ध समूहको आयोजनामा यही माघ पूर्णिमा (सिपुन्ही) को दिनमा शान्तिका महानायक, तथागत गौतम बुद्धले आयुसंस्कार परित्याग गर्नु भएको गुणानुस्मरणमा भव्य बुद्ध पूजा गरी “२५६३ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस” मनाईयो । सो बुद्ध पूजामा प्रमुख अतिथिको रुपमा पाल्नु भएका “अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका श्रद्धेय महासचिव भिक्षु कोण्डण्य महास्थविरको श्रीमुखबाट अष्टशील - पञ्चशील ग्रहण गरी भव्य बुद्धपूजा गरेको थियो । बुद्धपूजाकै क्रममा “२५६३ औं आयुसंस्कार परित्याग दिवस” को संस्मरणमा “नगदेश बुद्ध विहार”को कौशीमा यस विहारका वरिष्ठ उपासिका आशा माया तकोको सद् गति र निर्वाण कामनार्थ निर्मित विश्व शान्तिको प्रतीक - “शान्ति स्तुप (चैत्य)” अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका श्रद्धेय महासचिव भिक्षु कोण्डण्य महास्थविरको करकमलबाट अनावरण गरी समुद्घाटन गरीयो । तत्पश्चात श्रद्धेय भन्तेज्यूले प्रमुख अतिथिको आशनबाट “बौद्ध जगतमा माघ पूर्णिमाको उपादेयता” भएको बारेमा समयोचित ढंगले व्याख्या विश्लेषण गरी उपस्थित सम्पूर्ण उपासक उपासिकाहरुको ध्यानाकर्षित गरी धर्मोपदेश गर्नु भयो । “अनित्य, दुःख र अनात्म” विषयमा मर्मस्पर्शी ढंगले विवेचना गरी धर्मोपदेश गर्नु भयो ।

सो बुद्ध पूजा कार्यमा “वरिष्ठ उपासिका आशा माया तको” को सद्गति र निर्वाण कामनार्थ शान्तिको प्रतिक-शान्ति स्तुप (चैत्य) निर्माण गर्ने सुमनसाय र सद् इच्छा राखी तन, मन र धनले सहयोग गर्नु भएका तकोको भाञ्जा हरी राम बाडे र भाञ्जी बुहारी र निर्माण कार्यमा सहयोग गरी रहनु भएका उपासक तुल्सी बहादुर तकोलाई प्रमुख अतिथि भिक्षु कोण्डण्यले दोसल्ला ओढाई पवित्र खाडा पहिराई सम्मान गर्नु भएको थियो । अन्तमा सामूहिक पूयानुमोदन गरी बुद्ध पूजा कार्य सम्पन्न गरियो । तत्पश्चात दान प्रदान कार्य गरी आमन्त्रित श्रद्धेय भिक्षु संघ लगायत अनागारिका गुरुमाँ र अन्य आमन्त्रित सबै उपासक उपासिकाहरुलाई भोजनको प्रबन्ध गरीयो । सो दिनको जलपान एवं भोजनको सम्पूर्ण प्रबन्ध दाता हरी

राम बाडेको सपरिवारको तर्फबाट भएको व्यहोरा समेत संस्मरण गरी समूहको तर्फबाट साधुवाद समेत व्यक्त गरि एको थियो ।

भोजन कार्य समाप्ती पश्चात धिमे बाजा बजाई शान्तिका प्रतिमूर्ति भगवान् शास्ताको ढलौटको मूर्ति खटमा राखी ज्ञानमाला भजन गाएर सयौं उपासक उपासिकाहरुले ऐतिहासिक एवं साँस्कृतिक नगरी “नागदेश” परिक्रमा गरी “२५६३ औं भगवान् बुद्धको आयु संस्कार परित्याग दिवस” भव्यताका साथ सम्पन्न भएकोमा यस नगदेश बौद्ध समूह प्रमुदीत भै प्रमुख अतिथि भन्ते लगायत सबैमा आयु आरो ग्य एवं सुस्वास्थ्यको कामना गरी साधुवाद समेत व्यक्त गर्दछ । भवतु सब्व मङ्गलं !

लेखक एवं पाठक-ग्राहकवर्गहरुमा मैत्रीपूर्ण अपिल

- ☞ त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको लागि नेपाली, नेपालभाषा, तथा अंग्रेजीमा महत्वपूर्ण लेख, रचनाहरू समयमै अनुकूल माध्यमबाट सम्प्रेषण गर्नुभई पत्रिका प्रकाशन तथा शासनिक कार्यमा सहयोग गर्नुहोला । प्रेषित लेख रचनाहरूलाई समय सापेक्ष पत्रिकामा उचित स्थान दिइनेछ ।
- ☞ समयोचित समयसापेक्ष लेखक वर्गहरूले बुद्ध-बुद्धधर्म, मानवीय गुण-धर्म-कर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसङ्ग, कथा, कविता, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि, अनुसन्धानात्मक तथा सृजनात्मक लेख रचनाहरू सम्प्रेषण गरि सहयोग गर्नुहोला । **विपश्यना ध्यान सम्बन्धि लेख-रचनाहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिई प्रकाशित गरिनेछ ।**
- ☞ यस पत्रिकामा प्रकाशित हुने लेख-रचनाहरूको सम्पूर्ण जिम्मेवारी लेखक स्वयं कै हुने जानकारी दिन चाहन्छौं ।
- ☞ लेख-रचनाहरू समयमै प्रकाशन तथा प्रेषित गर्न साथै सर-सल्लाह एवं सुभावाका लागि निम्न ठेगानामा सम्पर्क राख्न सक्नु हुनेछ ।

Facebook page : Tribodhirasabuddhistmonthly

Email: tribodhirasa@gmail.com, pashavimalo@gmail.com

- ☞ यस बौद्ध मासिक पत्रिकाको वार्षिक ग्राहक, आजीवन सदस्य, विशेष सदस्य, संरक्षक तथा आर्थिक एवं भौतिक सहयोग र समय सापेक्ष मासिक अंक प्रायोजन गरी सहयोग गर्न सक्नु हुनेछ ।
- ☞ संघ-संस्था, उद्योगपति, व्यापार व्यवसायवर्गहरूबाट विज्ञापन दाता बन्नु भई आफ्नो व्यापार व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा बुद्धशासनप्रतिको श्रद्धा प्रस्फुट गरी **त्रि-बोधिरस** बौद्ध मासिक पत्रिका निरन्तरताको लागि मैत्रीपूर्ण सहयोग गर्नु होला ।
- ☞ त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको निरन्तरता र गुणस्तरताको लागि सम्बद्ध क्षेत्रबाट रचनात्मक सहयोग, सल्लाह सुभावा तथा समालोचनाको अपेक्षा लिएका छौं । साधुवाद

- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका